

BIBLIOTECA POPULARĂ

SOCEC

FÉNELON

PĂȚANIILE LUI TELEMACH

Traducere de D-ra HORTENSIA POPESCU

NO

88

REVISTĂ PERIODICĂ

PREȚUL

30

BANI

BIBLIOTECA POPULARA SOCEC

PREȚUL ABONAMENTULUI

Pe un an (96 numere)	Lei 24
„ 6 luni (48 numere)	„ 12
„ 3 „ (24 numere)	„ 6

— Revista se trimite franco la domiciliu în toată țara —

Abonamentele încep dela numerile 1, 25, 49 și 73

Redacția și Administrația la „Librăria SOCEC“, București.

DIN

BIBLIOTECA JUBILIARA SOCEC

au apărut:

- No. 1 *Carmen Sylva*, Povestile Peleşului
- „ 2 *Mircea Rosetti*, Nuvele
- „ 3 *Alecsandri V.* Poesii popul. ale Rom. vol.
- „ 4 „ „ „ „ „ „
- „ 5 *Const. Negruzzi*, Păcatele Tinerețelor
- „ 6 *Alecsandri V.* Poesii alese.
- „ 7 *D. Onciul*, Din istoria României.
- „ 8 *Ion Ghica*, Munca, Creditul, Imprumuturile Statului.

Fiecare volum 95 bani

~~3434~~

~~IX-35-III~~

BIBLIOTECA POPULARĂ
„SOCEC“

No. 88

FÉNELON

PĂȚANIILE LUI TELEMACH

TRADUCERE

de

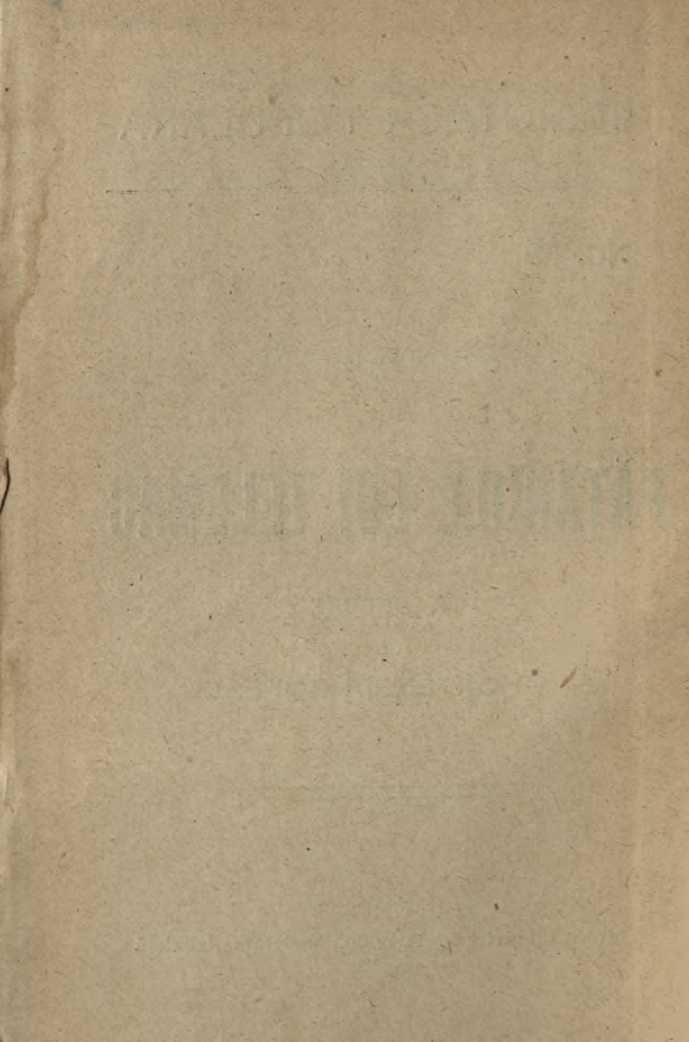
D-ra HORTENSIĂ POPESCU

BUCUREȘTI

Editura Librăriei SOCEC & Co., Societate Anonimă

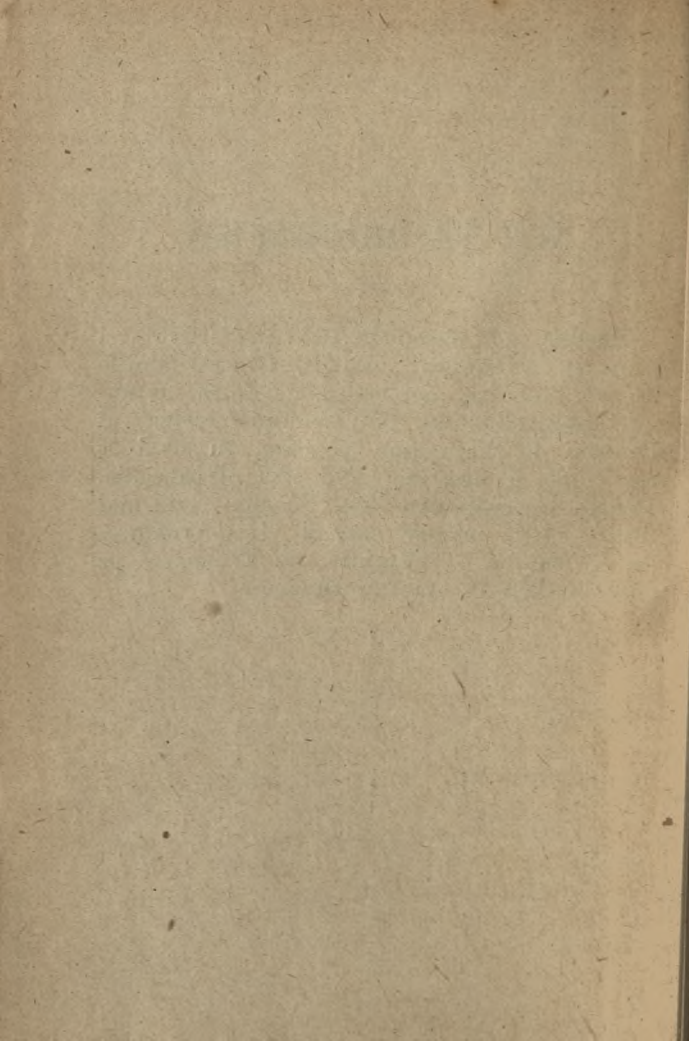
1909

24529

NOTIȚĂ BIOGRAFICĂ

Fénelon. — E născut în 1651 în Perigord, și a murit la Cambrai, în 1715. Dintr'o familie ilustră, Fénelon face teologia și intră în rândul călugărilor. În 1689 e numit preceptorul Ducelui de Bourgogne, pe care, cu toată firea vioae a acestuia, știe să-l stăpânească. Pentru regesul său elev, Fénelon scrie mai multe cărți, printre care și „Les Aventures de Télémaque“ — Pățaniile lui Telemac — pe cari le dăm în această traducere.

PĂȚANIILE LUI TELEMAC

CARTEA I

PRESCURTARE

Telemac, purtat de Minerva, sub chipul lui Mentor, ajunse, după scufundarea corăbiei, în insula Calypsei. Zeița nemângâiată de plecarea lui Ulise, primi cât se poate de bine pe fiul eroului, se îndrăgosti cu patimă de el și îi făgădui că-l va face nemuritor, dacă va rămâne pentru totdeauna acolo. Ea îl puse să-i povestească pățaniile îndurate. Telemac îi vorbi de călătoria lui în Pylos și în Sparta, de scufundarea corăbiilor pe coasta Siciliei, de primejdia ce-l amenința, să fie jertfit pentru sufletele morților lui Anchise, de ajutorul pe care l-a dat Mentor împreună cu el lui Asest, la o năvală a barbarilor, și de grija ce a avut acest principe să răsplătească slujba adusă, dându-le o corabie tyrieană, cu care să se întoarcă în țara lor.

Calypsei nu-i putea trece supărarea pricinuită de plecarea lui Ulise. Nemurirea o apăsa pe suflet și o făcea să se creadă nenorocită. Nu se mai auzeau cântece în peștera ei, nici nimfele, care o slujiau, nu mai îndrăzneau să-i vorbească. Adesea se preumblă singură prin fânețele înflorite din prejurul insulei ei, în care domnea o primăvară nesfârșită; dar locurile acestea frumoase, în loc să-i potolească durerea, îi împrăpăta, trista amintire a lui Ulise, cu care petrecuse de atâtea ori prin ele. Adesea rămânea nemșcată pe malul mării și îl stropea cu lacrimile ei, stă cu fața îndreptată spre coasta de lângă care se desprinsese corabia lui Ulise și pierise din ochii ei, despicând valurile. În depărtare zări sfărâmurile unei corăbii, care se scufundase. Băncile lopătarilor erau descheiate, lopetele aruncate ici colo pe nisip, o cârmă, un catarg, frânghii asvârlite pe coastă; peste puțin timp se văzură și doi oameni, dintre care unul părea bătrân; celălalt deși tânăr, semăna cu Ulise. Avea blândețea, înfățișarea mândră, statura și umbletul lui măreț. Zeița ghici, că e

Telemac, fiul eroului. Dar, cu toate că zeii sunt înzestrați cu daruri, ce nu se întâlnesc la muritori, nu putu să afle totuși, cine era acel bătrân, care întovărășea pe Telemac, și aceasta, din pricină, că zeii cei mari pot să ascundă multe lucruri, de cei mici; iar Minerva, care însoțea pe Telemac, în chipul lui Mentor, nu vrea să fie cunoscută de Cypso.

Zeita se bucură cu toate astea, că o scundare, aducea în insula ei pe fiul lui Elise, care era leit tatăl său. Ea merse spre el, și fără să-l întrebe cine este, îi zise: „Cum ai îndrăznit să te oprești în insula mea?” Află tinere străin, că nimeni nu calcă hotarul imperiului meu fără să fie pedepsit. Ea spuse aceste vorbe amenințătoare, ca să-și ascundă bucuria care i se zugrăvea fără voe pe față.

Telemac îi răspunse: „O! muritoare sau zeiță (deși după chip, te poate lua toți drept zeiță), rămânea-vei oare nesimțitoare ascultând nenorocirea unui copil, care dându-se pradă vînturilor și valurilor, numai să caute pe tatăl său, își vede corabia sfărâmată

de stâncele tale?“ „Cine e tatăl tău pe care-l cauţi?“ răspunse zeiţa. — „Il chiamă Ulise, zise Telemac, este unul din regii care a dăruit mareaaţa Troe, după ce a împresurat-o timp de 10 ani. De numele lui s'a dus pomină în întreaga Grece şi Asie, prin vitejia desfăşurată în lupte şi mai ales prin înţelepciunea ce arată la sfaturi. Astăzi, rătăcind în largul mărilor, a trecut prin cele mai îngrozitoare primejdii. Se pare că Patria fuge veşnic din faţa lui. Penelopa, soţia lui, şi eu ce-i sunt copil, am pierdut nădejdea de a-l mai vedea vreodată. Alerg să-i dau de urmă, deşi trec prin primejdiile pe cari le-a încercat şi el odată; dar stau şi mă gândesc că poate zace în fundul adânc al mărilor.

Ai milă de nenorocirea noastră, şi de ştii, o zeiţă! dacă Ulise a scăpat sau a pierit de mult în valuri, îndură-te şi spune lucrul acesta fiului său Telemac“.

Calypso se miră şi se înduioşă, descoperind într'un tânăr, atâta înţelepciune şi dar de vorbire; nu-şi putea sătură ochii privind-l, dar nu scotea o vorbă. În sfârşit îi zise: „Telemac, am de gând să-ţi spun ce

ea întâmplat tatălui tău. Dar povestirea este lungă; ai putea lăsa orice muncă la o parte. Vino cu mine acasă şi te voiu primi pe copilul meu; vino, mi-ai aduce mâncare în această singurătate, iar tu te-ai căldă în fericire câtă vreme ai şti să te ocupi de ea“.

Telemac urmă pe zeiţă. Calypso era înconjurată de o mulţime de nimfe; în mijlocul lor ea se ridică, întocmai ca un stejar înalt într'o pădure, ce-şi întinde ramurile deasupra altor arbori ce-l înconjoară. El se învârti de frumuseţea ei, de purpura bogată a rochiei sale lungi şi înfoiate, de părul ei prins pe la spate, fără îngrijire, de focul şi scânteia din ochi, şi de blândeţea, care scotea vioiciunea ei.

Mentor urmă pe Telemac, cu capul în pălărie şi fără să scoată un cuvânt măcar.

Ajunseră la peştera Calypsei, Telemac se învârti când dete cu ochii de atâtea lucruri frumoase; ele totuşi păstrau înfăţişarea ei simplă şi ţărănească. Într'adevăr, nu vedeau nici aur, nici argint, nici marmură, nici coloane, nici cadre, nici statui; dar peş-

tera era scobită într'o stâncă, a cărei boltă eră săpată cu pietricele și cu scoici, pereții erau îmbrăcați cu vițișoare, cari își întinsese ramurile în toate părțile. Zefirii blânzi păstrau în acest loc, o răcoreală plăcută, deși soarele ardea cu putere; fântâni ce curgeau cu un murmur duios, pe livezi semănate cu iarbă roșie și cu toporași, dau naștere ici și iarbă roșie și cu toporași, dau naștere, ici și acolo, la scăldușuri limpezi și curate ca cristalul; mii de flori, abia răsărite, smălțuiau păturile verzi ce se întindeau de jur împrejurul peșterei. Colo, găseai o pădurice cu copaci stufoși, care fac mere de aur și ale căror flori, se înnoesc în toate anotimpurile răspândind miros plăcut. Ea se înălță deasupra câmpiilor frumoase și le învăluia într'un întuneric, neîntrerupt de nici o rază de soare. Dincolo, nu se auzea decât cântecul păsărilor sau zgomotul uni pârâiaș, care se aruncă din vârful vre-unei stânci, căde clocotind și alb de spumă și își făcea loc mă departe în câmpie. Peștera zeiței eră așezată pe povârnișul unui deal. Deoparte, se vede marea, câte odată limpede și liniștită ca o

glinda, alte ori înfuriată nebunește, pe stânci de care se izbea mugind și ridicând valuri înalte cât munții. De cealaltă parte, se vedea un râu ce șerpuiă printre insule, înconjurată de tei înfloriți și cu plopi înalți, cari atingeau norii cu crestele lor mărețe. Feluritele canale, cari dădeau naștere acestor insule, păreau că se joacă pe câmpie; unele își duceau apele limpezi cu repeziciune, altele curgeau liniștit, încât ziceai că stau pe loc, în sfârșit altele după lungi înconjururi, ajungeau aproape la locul de unde pleaseră, căutând parcă să se înalțe din nou la izvorul lor; ele nu se îndurau să părăsească acele țărături încântătoare. În depărtare se zăreau dealuri și munți înalți până la nori și ciudați la înfățișare; ei dau naștere unui orizont plăcut ochiului. Munții vecini erau acoperiți cu viță încărcată de struguri care atârna ca niște broderii, cu culori mai vii decât purpura. Ei stau tot la iveală, și erau atât de grei încât tulpina ce-i purtă se lăsa la pământ aproape sub povara lor.

Smochinii, măslinii, rodii și toți ceilalți

pomi acopereau câmpia și o schimbă într'o grădină întinsă.

Calypso, după ce arată lui Telemac, toate acele frumuseți, unde nu se amestecase mâna omului, îi zise: „Odihnește-te; hainele-ți sunt ude, aici poți să le schimbi. După ce oiu sfârși, ne vom vedeà din nou și-ți voi povesti lucruri ce te vor înduioșă“.

În același timp, ea duse pe Telemac și pe Mentor în colțul cel mai ascuns și mai depărtat al unei peșteri vecine cu cea în care locuia ea. Nimfele avură grijă să le aprinză un foc din lemne de cedru; acesta răspândi în toată încăperea un miros plăcut; ele lăsară și haine pentru noii oaspeți. Telemac se bucură mult, ca orice tânăr, când dete cu ochii de o tunică de lână mai albă ca zăpada și de o robă de purpură brodată cu aur, ce fusese lăsată pentru el. Mentor, îi zise cu o voce aspră: „Inima fiului lui Ulise, săvârșită, el vrea să știe numărul corăbiilor deșarte, ca femeilor, nu dă semne nici de înțelepciune, nici de glorie; gloria nu întovărășește decât pe un suflet, care știe să rabde și să deà cu piciorul plăcerilor“.

Telemac, răspunse suspinând: „Vreau mai bine ca zeii să mă ducă de pe această lume, decât moleciunea și poftele trupești să se înrădăcineze în inima mea! Nu, nu, fiul lui Ulise nu va cădea nici odată pradă farmecilor unei vieți josnice și moleșite. Dar ce har al cerului ne-a scos înainte, după scufundarea noastră, pe această zeiță sau muritoare, care să ne încarce cu atâtea bunătăți?”

— „Bagă de seamă, răspunse Mentor, să nu te copleșească de nenorociri; să-ți fie mai frică de aceste lingușiri înșelătoare, decât de stâncele cari au sfărâmat corabia noastră: scufundarea și moartea, aduc mai puțină nenorocire, decât plăcerile, cari înăbușesc virtutea. Să nu crezi cele ce-ți voiu povesti. Tinerețea e înfumurată, își făgăduiește sie-și totul; deși slabă, crede că-i stă orice în puțință și că n'are grijă de nimic; se încrede în sine cu ușurință și fără să bage de seamă. Ferește-te de a ascultă vorbele dulci și linișuți și așteaptă totdeauna sfaturile mele“.

După aceea se întoarseră la Calypso, care îi așteptă. Nimfele, cu părul împletit și îm-

brăcate în haine albe, îi ospătă mai întâiu cu mâncări simple, dar alese cu gust, și în cea mai mare curățenie pregătite. Nu vedeai altă carne decât de păsări din cele pe care le prinsese în cursele ei, sau de animale pe cari le lovise cu săgeata la vânătoare; un vin mai dulce decât nectarul, curgea din vase de argint în cești de aur încununuate cu flori. Se aduse la masă coșuri cu felurite poame ce nasc primăvara și se coc toamna.

În timpul acesta patru nimfe începură să cânte. Ele cântară mai întâi lupta zeilor împotriva uriașilor după aceia iubirea lui Jupiter cu Semila, nașterea lui Bachus și chipul cum a fost crescut de bătrânul Silen, întrecerea lui Atalant și a lui Hipomen în alergări, și chipul cum Hipomen a eșit biruitor cu ajutorul merelor de aur, aruncate din grădina Hesperidelor; în sfârșit se cântă și războiul Troian; luptele lui Ulise și înțelepciunea acestuia fură urcate în slava cerului. Lencotoe, întâia nimfă, uniă sunetele lyrei ei cu glasurile duioase ale celorlalte tovarășe.

Când auzi Telemac pomenindu-se numele

tatălui său, i se umplură ochii de lacrimi, iar chipul lui se făcù și mai frumos. Calypso, băgă de seamă că mâncarea i se duceà cu noduri, din pricina durerii ce i se împrôpătase și făcù un semn nimfelor. Cât ai clipi ele începură să cânte lupta Centaurilor cu Lapite, și scoborârea lui Orfeu în câmpiile Infernului, ca să ia de acolo pe Euridice.

Când isprăviră cu masa, zeița îi vorbi lui Telemac astfel: „Vezi bine, fiu al marelui Ulise, cu câtă cinste te primesc. Eu sunt nemuritoare; nici un muritor nu calcă în insula mea, fără să rămână nepedepsit pentru îndrăzneala lui; chiar scufundarea voastră în mare n'ar fi fost un mijloc să scăpați de acest lucru, dacă eu nu te-ași fi iubit. Și tatăl tău a avut parte de această fericire; dar vai! el n'a știut să se folosească de ea.

L'am ținut mult timp în insula aceasta; nu aveà decât să șează aici lângă mine, de vroia să câștige nemurirea, dar patima oarbă l'a îndemnat să se întoarcă în sărăcicioasa lui patrie, și nu se bucură de norocul cel așteptà. Vezi bine, ce lucru mare a pierdut pentru Itaca lui, pe care nu și-a putut-o

vedea însă. El vrù să mă părăsească, plecã dar în schimb mă răzbună furtuna: corabia sa, după ce fu câtva timp jucãria valurilor, fù înghițită de ele. Tu poți, dintr'un exemplu așa de trist trage învățaturã“.

„Acum când știi că s'a scufundat în mare, cred că nu mai tragi nãdejde, nici să-l mai vezi vre-o datã, nici să mai domnești în Itaca în urma lui: mângâiete de pierderea lui, câtã vreme găsești aici o zeiță gata să te facã fericit și să-ți deã chiar ținut peste care să domnești“. Zeița îi mai vorbi de fericirea ce dăduse peste Ulise lângã ea: îi povestì cãlãtoria lui în peștera ciclopului Polyfem, și la Antiputes, regele Lestigonilor, nu uitã să-i pomenească de cele ce i se întâmplase în insula Circei, fiica soarelui, nici de primejdiile ce le înfruntase între Scylle și Carybda. Ii descrie în culori vii furtuna deslãnțuitã de Neptun împotriva lui, când plecã de lângã ea. Cãută să-l încredințeze că Ulise pierise odatã cu scufundarea corãbiei, însă nu-i pomenì nimic de sosirea lui în insula Feaceenilor.

Telemac, se fermecase la început de felul

un fusese primit de Calypso, dar descoperi
în urmă vicleșugul ei și fù pătruns de în-
elepciunea cu care îl sfătuiseră Mentor. El îi
răspunse scurt: „O zeiță! iartă-mă de starea
la care mă gădesc; acum sunt tare mâhnit;
patate cu timpul voi avea mai multă tărie să
gust bunurile ce mi le pui în față; lasă-mă
în acest minutul ăsta să-mi plâng părintele; cred
că tu știi mai bine decât mine, cât de mult
mi trebuie să fac acest lucru“. Calypso nu în-
trăzni la început să-i mai zică nimic; se
dădu că ia și ea parte la durerea lui și că îi
era rău de nenorocirea întâmplată lui U-
lyses. Ca să poată mai mult înduioșa inima
măsurului, îl puse să-i povestească în ce chip
se scufundat corabia și prin ce întâmpla-
re ajunsese pe această coastă. „Istoria nenor-
ocirilor mele ar ține prea mult, zise el. „Nu,
răspunse ea; aș dori mult să aflu, grăbe-
ște-te de mi-o spune“. Ea îl sili mereu. În
ce din urmă, el nu mai putu să învingă
găciunile ei, și vorbi astfel:

— „Pornisem din Itaca să aflu dela cei-
ta regi întorși din războiul Troian, vești
spre tatăl meu.

„Iubiții mamei mele, Penelopa, se mirau mult de plecarea mea; știusem să le ascund acest lucru, căci îi cunoșteam cât sunt de vicleni. Nici Nestor pe care îl văzui la Pylos nici Menelau, care mă primi foarte prietenos în Sparta, nu putură să-mi spună, dacă mai trăește tata sau nu. Obosit de un trai veșnic în așteptare și în nesiguranță, hotărâi să plec spre Sicilia, țara în care auziseră că tata a fost aruncat de vânturi.

„Dar înțeleptul Mentor, pe care-l vezi aici lângă mine, nu mă lăsă să aduc la îndeplinire acest plan îndrăzneț; el îmi pomeni pe deoparte de Cyclopi, uriași nelegiuiți, care sfâșie oameni, de altă parte, de flota lui Eneas și a Troenilor, ce eră înșirată pe coastele acelei insule. „Troenii zicea el, sunt înfuriați pe Greci și ar vărsa cu mulțumire sângele lui Ulise. Intoarce-te, zise el, în Itaca poate că tatăl tău, cu ajutorul zeilor, va fi acolo odată cu tine. Iar, dacă zeii i-au hărăzit moartea și nu va mai avea parte să-și vadă niciodată patria, cel puțin du-te tu derăzbună, scapă-ți mama, arată-ți înțelepciunea în fața tuturilor popoarelor, și Grecia în

treagă să văză în tine un rege tot atât de demn să domnească, după cum a fost Ulise odinioară“.

„Această povață mi-ar fi folosit, dar n'am fost destul de pătrunzător să le urmez, nu ascultai decât de patima mea. Înțeleptul Mentor, mă iubea până într'atâta, că mă însoți în călătoria îndrăzneată ce făcui; ne luându-i în seamă sfaturile lui, zeii mă lăsară să făptuesc o greșeală care-mi va sluji pe viitor de lecție“.

În timp ce el vorbea, Calypso privea pe Mentor. Ea era foarte încurcată, căci descoperise în acest om ceva supra-omenesc; mii de gânduri, cari mai de cari mai neînțelese îi frământau mintea, încât rămase bănuitoare și plină de neîncredere în fața acestui necunoscut; ea izbuti însă să-și ascundă turburarea.

— „Urmează, zise ea lui Telemac și sătură-mi curiozitatea“.

Telemac luă din nou firul povestirii.

— „Un vânt priincios, ne împinse mult timp corabia spre Sicilia; în urmă o furtună ce întunecă văzduhul, făcu să piară din ochii

noştrii bolta cerească şi ne scufundă într' o noapte adâncă. La lumina fulgerilor, zărirăm o altă corabie ce se găsea în aceeaşi primejdie, dar recunoscurem îndată că erau ale lui Eneas; ne eră groază de ele, întocmai ca de nişte stânci. Atunci văzui, deşi prea târziu, că aprinderea tinereţii neprevăzătoare, m'a împiedicat de a cerceta lucrurile mai adânc: Mentor se arată în mijlocul primejdiei nu numai tare şi îndrăzneţ, dar chiar mai vesel ca de obicei; faptul acesta mă făcù să nu-mi pierd nădejdea, şi simţeam că-mi vin puteri de neînving.

„El porunceà tot ce eră de făcut, căci cârmaciul eră abătut cu totul. Ii zisei: „Scumpul meu Mentor, cine m'a pus să nu-ţi ascult sfatul? Tare mâhnit sunt că m'am încrezut în mine însumi, la o vârstă când nici nu puteam gândi în viitor, nici nu fusesem încercat în trecut, dar mai cu seamă când nu sunt în stare să-mi cântăresc faptele din timpul de faţă! Oh! de vom scăpa vre-o dată din ghiarele furtunei o să-mi fie frică de mine însumi, ca de vrăjmaşul cel mai pri-

mejdios: în tine numai Mentor, am să-mi pun toată încrederea“.

„Mentor îmi răspunse surăzînd: „Nu m'am gândit vre-o dată să-ţi fac imputare de greşeala ce ai făptuit; e destul că-ţi dai tu singur seama de ea, şi totdeodată vei învăţa să-ţi înfrânezi poftetele. Dar teamă mi-e că odată scăpat din primejdie, vei începe să te increzi iar în tine. Acum fii îndrăzneţ. Înainte de a se arunca cineva într'o primejdie, îi trebuie chibzuinţă şi temere şi să-i fie frică; dar odată în mijlocul ei, nu-i rămâne decât s'o înfrunte.

„Arată-te fiu demn al lui Ulise; inima ta să fie mai presus de toate relele ce te ameninţă“. Mă fermecă blîndeţea şi bărbăţia înţeleptului Mentor, dar şi mai mirat fusei, când văzui cu cîntă dibăcie ne scapă din mîna Troenilor. În minutul cînd cerul începuse să se lumineze şi Troenii văzându-ne mai bine, ne-ar fi cunoscut pe dată, el cercetă cu băgare de seamă o corabie de a lor, pe care furtuna o depărtase de celelalte. Pupa ei eră împodobită cu flori, el puse în grabă şi pe a noastră coroane făcute din

flori la fel, le legă el singur cu panglici în culoarea celor Troene. Dete poruncă tuturilor lopătarilor noștri să stea tupilați pe bănci ca nu cumva să-i cunoască vrăjmașii. Astfel pregătiți puturăm trece prin mijlocul flotei lor. Ei scoaseră când ne văzură strigăte de bucurie crezând că suntem tovarăși de-ai lor, pe cari îi țineau pierduți. Din pricina mării care eră înfuriată, furăm nevoiți, să mergem o bucată bună cu ei; în sfârșit rămăserăm puțin în urmă, și, în timp ce un vânt năpraznic îi împingea spre Africa, noi muncirăm din greu; cu ajutorul lopeților, aruncarăm ancora pe coasta vecină Siciliei.

„Ajunserăm în sfârșit la locul dorit, dar acolo dădurăm de ceva mai de temut decât flota chiar ce ne pusese pe fugă. Pe coastă eră alt cuib de Troeni, vrăjmași ai Grecilor. Aci locuia bătrânul Asest plecat din Troia. Cum sosirăm pe țărm, locuitorii ne luară drept alte popoare ale insulei, înarmate ca să-i poată prinde fără veste, sau drept niște străini ce voiau să-și pună stăpânire pe pământurile lor. Deteră foc corăbiei noastre, în furia lor ne sugrumară toți tovarășii; pe

mine și pe Mentor ne păstrară spre a ne duce în fața lui Asest să-i spunem care erau planurile noastre și de unde veneam. Intrăm în oraș, cu mâinile legate la spate; tă-răgăneau să ne omoare ca să mulțumească pe un popor crud, ce se bucură auzind că suntem Greci. Ne înfățișă lui Asest, care cu sceptrul de aur în mână, predică popoarele și se pregăteă să aducă o mare jertfă. El ne întrebă cu glas aspru, din ce țară veneam și care eră scopul călătoriei noastre. Mentor fu gata să-i deă răspunsul: „Venim, zise el, de pe coastele mării Hesperii și patria noastră nu e departe de aici“, ocoleă să spună că suntem Greci. Dar Asest, nu vrù să afle mai mult și luându-ne drept niște străini, cari nu se dau pe față, porunci să ne ducă într'o pădure vecină și acolo să slujim ca sclavii pe păzitorii turmelor.

„Starea în care mă găseam, îmi părù mai îngrozitoare că moartea. Strigai: O rege, omoară-ne mai bine decât să ne aduci atâta înjosire; află că eu sunt Telemac, fiul înțeleptului Ulise, regele Itacilor.

„Am plecat să-mi caut părintele în largul

mărilor; de oare ce însă nici nu-l găsesse, nici n'am voie să mă întorc în patria mea, nici nu pot scăpa de sclavie, ia-mi mai bine viața, căci tot n'ași mai putea-o suportă de azi înainte.

„Abia spusei aceste cuvinte și poporul turburat, începù să strige: „Să piară fiul aceuia, care a dărâmat Troia cu șiretenia lui“.

„O fiu al lui Ulise, îmi zise Asest, nu trebuie să aduc jertfă sângele tău, pentru sufletele atâtor Troeni morți, pe cari Ulise i-a aruncat pe țărnișurile negrului Cocyt; vei muri și tu, și cel ce te însoțește.

„In acelaș timp, un bătrân din ceată îi deschise capul regelui, să pună să ne ardă pe mormântul liu Anetise. „Sângele lor, zicea el, va fi primit cu plăcere de umbra acestui viteaz. Chiar Eneos va fi mișcat de o asemenea jertfă, văzând cât de mult ați ținut la ființa ce i-a fost mai scumpă pe lume“.

„Tot poporul găsi nemerită ideia lui, și gândul le eră numai să ne jertfească.

„Ne duse la mormântul lui Anetise, acolo puse să se ridice două altare. se aduse pe ele focul sacru; sabia cu care trebuia să ne

străpungă, stă în fața ochilor noștroi; ne împodobise cu cununi de flori și nu vedeai pe unul înduioșat de soarta noastră, care să pue un cuvânt să ne scape. Se isprăvisе aproape cu noi, când Mentor ceru liniștit să-i vorbească regelui. El îi zise: O Asest! de nu te înduioșează nenorocirea tânărului Telemac, care n'a ridicat niciodată armele împotriva Troenilor, gândește-te cel puțin la binele tău. Din cele ce am învățat și eu despre semne și despre voința zeilor, îți povestesc că nu o să treacă nici trei zile și va năvăli barbarii. Ei vin potop din creștetul muntelui să-ți copleșească orașul și să-ți pustiiască țara întreagă. Fii gata și-i întâmpină: înarmează-ți poporul, nu pierde un minut, ci închideți înăuntrul întăriturilor turnele bogate pe cari le ai la câmp. Dacă prezicerea mea nu va fi adevărată, îți îngădui să ne jertfești peste trei zile, dacă din potrivă, se va împlini, adu-ți aminte atunci, că nu se cade să răpui pe un om, care ți-a scăpat viața“.

„Asest rămase uimit de incredințarea cu care Mentor îi spusese cuvintele acestea,

părea că nu-și aduce aminte de un alt om, care să-i fi vorbit la fel.

„Recunosc, străine, răspunse el, că zeii, cari nu ți-au dat noroc, te-au înzestrat în schimb cu înțelepciune, care e mai presus de orice avuție“.

„Amână jertfirea lor și porunci în grabă să se pregătească toți de luptă spre a izgoni vrăjmașii, de cari îi pomenise Mentor. Pretutindeni nu întâlneai decât femei înspăimântate, bătrâni aduși de mijloc și copii mici, cu lacrămile în ochi, cari mai de cari grăbindu-se să iatre în oraș.

„Nu se mai găseau staule spre a pune la adăpost boii și oile aduse cu grămada dela pășunile bogate pe cari le părăsiseră mugind și behăind.

„In învălmășeala aceasta oamenii țipau, se înghesuiau unul pe altul, nu se puteau înțelege la vorbă, luau pe un necunoscut drept cel mai bun prieten și alergau cât îi țineau picioarele fără să știe unde se duc. Fruntașii orașului, care se credeau mai înțelepți ca ceilalți oameni îl luau pe Mentor

drept șarlatan zicând că a prezis minciuni numai să-și scape viața.

„Către sfârșitul zilei a treia, când ei erau nestrămutați în păreri, se văzù un nor de praf ridicându-se pe coasta muntelui din vecinătate; după aceea zări o ceată de barbari înarmați, ce părea că nu mai are sfârșit. Aceștia erau Himerieni, popoare sălbatice, uniți cu locuitorii munților Nebrod și ai piscului Aeratos, pe unde gerurile nesfârșite nu sunt împlânzite de nici un vânt cald.

„Cei ce nu puseseră nici un preț pe vorbele lui Mentor își pierdură și sclavii și turmele. Regele, zise lui Mentor: „Nu mai țin seama, că sunteți Greci; deși vrăjmași, astăzi arătați-vă prietenii noștri credincioși. Zeii v'au trimis să ne scăpați, și socotesc că trebuie să fiți tot atât de viteji, pe cât sunteți de înțelepți în sfaturile voastre; grăbiți-vă de ne dați ajutor“.

„Mentor pune în mirare, cu îndrăzneala lui, pe cei mai aprigi luptători. El ia un scut, o căscă, o sabie și o lance; așează pe soldați în rânduri. El e cel dintâi în fruntea lor,

merge spre vrăjmaş păstrând bună orânduială. Asest erà viteaz, dar din pricina bătrâneţei fu silit să rămâie cu mult în urma lui. Eu însă, mă ţineam de el, deşi nu mă puteam potrivi lui în tărie. Zalele lui păreau în luptă scut nemuritor. Moartea fulgerà unul după altul, rândurile vrăjmaşului, ce cădeau sub loviturile lui. Erà ca un leu de Nimidia, lihnit de foame, care dă năvală într'o turmă de oi, ce n'au putut să se apere, şi le sfâşie, le sugrumă şi înoată în sângele lor; păstorii în loc să le ajute. fug înspăimântaţi să se pună la adăpost de furia lor.

„Barbarii, cari nădăjduiseră să pună fără veste mâna pe oraş, rămaseră miraţi şi buimăciţi.

„Supuşii lui Asest, îmbărbătaţi de exemplul dat de Mentor şi de poruncile acestuia, prinseră puteri mai mari decât s'ar fi aşteptat vreodată. Eu răsturnai cu o lovitură de lance pe fiul regelui acestor barbari; amândoi aveam aceiaşi vârstă, dar el erà mai mare ca corp, din pricină că acest popor se trage dintr'un neam de uriaşi din rasa Cyclopilor.

ceau comerț cu toate popoarele de pe pământ; aceștia fură însărcinați să aducă înapoi lui Asest corabia, după ce ne-o lăsa pe noi în Itaca. Dar zeii, care își bat joc de planurile oamenilor ne pregăti alte primejdii.

CARTEA II

PRESCURTARE

Telemac povestește cum corabia tiriană pe care se imbarcaseră căzù în mâinele lui Sesostris; cum fu, atât el cât și Mentor, duși în Egipt. Minunățiile acestei țări; chipul înțelept cu care erà condusă.

Mentor, e trimis în urmă în Etiopia, iar Telemac silit să păzească turmele în pustiul Libia.

Terminosiris, un preot al lui Apolon, îl înșiră și îi spune să facă și el ce făcuse tatăl ce fusese odinioară păstorul lui Admet, regele Tesaliei. În curând Sesostris, află că Telemac erà o minune în mijlocul ciobanilor, îl chemă la el, vede că e nevinovat și-i înșiră că-l va trimite în Itaca. Dar cu învoirea lui Sesostris, încep nenorocirile să se țină iar lanț de capul lui Telemac. El e închis într'un turn pe țărmul mării.

Din el vede cum Bocchoris, noul rege al Egiptului cade mort în lupta purtată cu ne-

supușii răsculați ce erau ajutați de Fenicieni.

Tirienii, supăraseră cu trufia lor, pe Sesostris marele rege al Egiptului, cuceritorul multor țări.

Acest popor, puneă mare preț pe bogățiile strânse din comerț și pe tăria de neânvină a Tirului, oraș așezat pe mare. Ei nu vrură să plătească lui Sesostris, tributul pe care acesta li-l ceruse; când se întoarse din călătorii ceriri, ba încă deteră un ajutor de soldați fratelui lui, care vrea să pună mâna pe rege și să-l măcelărească la o petrecere. Sesostris ca să-i umilească, își puse în gând să le împiedice comerțul pe toate mările. Corăbiile lui urmăreau pe cele feniciene prin toate colțurile.

„Tocmai când începuserăm și noi să pierdem din ochi munții Siciliei, ne eși în față o flotă Egipteană.

„Ni se părea că portul și țărmlul fugeau mereu dinaintea noastră și se ascundeau în nori.

„In timpul acesta, corăbiile egiptene veneau spre noi; din depărtare se asemănau cu un oraș ce plutește pe apă.

„Fenicienii noștri îi cunoscără și voiră să

fugă, dar nu mai aveau timp; pânzele Egiptenilor erau mai tari ca ale lor, îi ajută și vântul și aveau un număr mai mare de lopătari: ne ajung, pun mâna pe noi și ne duc prinși în Egipt.

„Zadarnic încercai eu să le spui că nu suntem Fenicieni, căci ei îmi ascultau vorbele de mare silă; ne luau drept niște sclavi, pe care Fenicienii umblau să-i vândă, și se bucurau mult de pleșca ce le căzuse în mână. În timpul acesta, băgarăm de seamă că apa mării era albă de spumă căci ne apropiasem de locul unde se varsă Nilul, și dădurăm cu ochii de coastele Egiptului, lăsate în jos, în cât păreau că e tot una cu marea. Ajunserăm în sfârșit la insula Faros, vecină cu orașul No, și de acolo urcaram nilul până la Memfis.

„Dacă mâhnirea pricinuită de prinderea noastră, nu ne-ar fi făcut nesimțitori în fața ori cărei plăceri, cu siguranță am fi fost fermecați la vederea pământului roditor al Egiptului, ce părea o grădină minunată, udată de un număr nesfârșit de canale. Ori încotro ne aruncam ochii, fie pe o coastă, fie pe

alta, vedeam orașe bogate, case țărănești clădite cu gust, holde veșnic acoperite cu grâne de aur, pășuni cutreerate de turme, muncitori doborâți sub povora fructelor, eșite din sânul pământului, păstori, cari făceau să răsunе împrejurimile de cântecile lor duioase, scoase din fluer. „Ferice de poporul peste care stăpânește un rege înțelept! zise Mentor, el trăește în liniște și belșug și iubește pe acela care-l face fericit.

„Telemac, tot astfel să domnești și tu, și să aduci bucurie poporului, dacă zeii îți vor da coroana tatălui tău. Să-ți iubești supușii, ca pe copiii tăi, și să-i faci să te iubească și ei pe tine, să nu guste pacea și bucuria fără să se gândească că un rege bun le-a dat toate aceste fericiri. Regii, care bagă groază în supuși și îi bate ca să-i facă mai ascultători, sunt ca niște urgii pe capul omenirii. Le insuflă ei frică, dar la rândul lor sunt desprețuiți și urâți de supuși, așa că vine un timp, când se teme mai mult stăpânul de slugă, decât sluga de stăpân“.

„Ce să ne mai gândim acum la chipul cum ar trebui să domnesc, îi răspunsei lui Men-

tor; pentru noi nu mai este Itaca, nu vom mai vedea nici patria, nici pe Penelopa. Chiar dacă Ulise s'ar întoarce vre-o dată glorios în țara lui, nu va avea fericirea să mă mai găsească acolo; nici eu nu voi mai putea învăța dela el cum să poruncesc în luptă. Vom muri scumpul meu Mentor; nu trebuie să ne mai gândim la altceva; vom muri dacă zeii nu au milă de noi“.

„Vorbeam, dar glasul mi-eră întretăiat de suspine adânci. Mentor, căruia îi eră frică de rele chiar înainte de a i se întâmpla, nu știu ce o să facă, când ar veni pe capul nostru.

„Fiu nedemn de înțeleptul Ulise! strigă el, te lași pradă nenorocirii! Ai să vezi într'o zi și Itaca și pe mama ta Penelopa. Vedeai-vei în mijlocul gloriei lui pe neânvinsul Ulise, pe care tu nu l'ai cunoscut de loc, pe care nenorocirea nu l-a doborât, și care trecând prin încercări mai grele ca ale tale, îți servește de lecție ca pe viitor să nu-ți mai pierzi curagiul. Oh! de s'ar fi găsit cineva să-i spue, prin țările îndepărtate unde a fost aruncat de vânturi, că fiul lui, n'a moștenit

nici răbdarea nici vitejia tatălui, vestea aceasta l'ar face să între în pământ de rușine și i-ar aduce mai mare mâhnire ca suferințele pe care le îndură de atâta vreme“. Mentor, lăsă însfârșit toate acestea la o parte și mă făcù să bag de seamă veselie și belșugul ce domnea în Egipt; această țară avea cam douăzeci și două de orașe. El lăudă buna pază a poliției, dreptatea ce sprijinea pe săracul asuprit de bogat; creșterea aleasă ce se da copiilor, căci ei erau deprinși să asculte, să muncească, să fie răbdători, să iubească arta și literatura; sfințenia cu care se făceau slujbele religioase; dezinteresarea, dorința de a fi cinstit, de a se arăta credincios față de aproapele lui și de a se teme de zei, — sfaturi pe cari fiecare tată le sădoa în inima copilului lui. Mentor nu se sătura privind aceste bune întocmiri. Norocit, îmi zicea el mereu, e poporul peste care domnește un rege înțelept, dar mai norocit e regele care aduce bucurie și fericire popoarelor sale și își găsește mulțumirea sufletească lucrând cu înțelepciune!

„Un lanț mai tare, decât al fericirii, îi ține

supuşii încătuşaţi — este cel al iubirei. Nu numai îi ascultă poruncile, dar chiar se întrec să facă acest lucru fără încetare. El stăpâneşte inimile tuturor oamenilor, nu-i trece nimănui prin gând să scape de el, ba le este teamă să nu-l piarză şi ar fi în stare să-şi răpue viaţa, numai s'o scape pe a lui“.

„Fusei pătruns de vorbele lui Mentor şi cu cât amicul meu îmi spuneà mai multe, cu atât simţeam crescându-mi din nou bărbăţie în inimă.

„Cum ajunserăm la Memfis, oraş bogat şi măreţ, guvernatorul de acolo dete poruncă să ne ducă la Teba căci regele Sesostris, care erà foarte înverşunat pe Tirieni, vreà să cerceteze el singur lucrurile mai de aproape. Urcarăm din nou dealungul Nilului, până ajunserăm la faimoasa Teba, cea cu o sută de porţi, în care locuià marele rege. Acest oraş ne părù neţărmurit de mare, şi cu o populaţie mai deasă decât în cele mai strălucite cetăţi greceşti. Poliţia aveà grijă, ca stradele să fie curate, apele să se scurgă, băile să fie la îndemâna tuturor, artele să

propășească și poporul să trăiască fără teamă de nimic.

„Pietele erau împodobite cu fântâni și obeliscuri, templele erau de marmură, lucrate într'un stil simplu, dar măreț. Palatul principelui, era cât un oraș de mare, avea coloane de marmură, piramide și obeliscuri, statui uriașe, mobile de aur și de argint masiv.

„Oamenii cari ne prinseseră, spuseră regelui că ne-a găsit pe o corabie feniciană. În fiecare zi la o oră hotărâtă, chema la el pe supuși, care aveau să se plângă de câte ceva, sau vroiau să-i ducă vre-o veste. Nu se pomenea la el, să desprețuiască sau să gonească pe cineva, ba încă socotea că omenia unui rege e numai să facă bine supușilor, la care trebuie să țină ca la copiii lui.

„Primea bine pe străini și ținea mult să vorbească cu ei, căci avea credință că totdeauna înveți ceva nou și folositor, când cercetezi obiceiurile și maximele popoarelor depărtate. Dorința aceasta a regelui de a vedea și de a ști toate îl făcu să ne aducă în

faţa lui; şedeà pe un tron de fildeş şi ţinea un sceptru în mână.

„Erà bătrân, plăcut, cu căutătura blândă; şi falnic. În fiecare zi judecà popoarele, dar cu atâta răbdare şi înţelepciune, în cât toţi îi aduceau laude, şi era într'adevăr demn de ele. Ziua întregă se îndeletniceà cu regularea afacerilor şi vegheà să nu se strecoare cumva vre-o nedreptate, iar seara când se odihneà îi plăcea să asculte părerile învăţaţilor sau să steà de vorbă cu oameni cum se cade, pe care îi cercetà bine înainte de a intra în cârcotă cu ei.

„Două greşeli făcuse în viaţa lui: una că se arătase prea mândru faţă de regii pe care îi învinsese, şi alta că se încrezuse mai mult decât trebuia într'un supus de care voi vorbi îndată.

„Când mă văzù fu mişcat de tinereţea şi de durerea mea; mă întrebă din ce ţară sunt şi cum mă chiamă. Rămăserăm uimiţi de vorbele înţelepte ce-i eşeau din gură. Ii răspunsei:

„O mărite rege, n'ai auzit de asediul Troei, care a ţinut zece ani şi de dărâmarea ei!

Mulți Greci și-au vărsat sângele în război. Tatăl meu, Ulise, a fost unul din regii care a sfărâmat această cetate. Acum rătăcește pe apă și nu se poate întoarce în Itaca, țara peste care domnește. Eu am plecat să-l caut, dar se vede că aceiași nenorocire prigonește pe tată și pe fiu, căci am fost prins. Fă-mă să-mi văz părintele și patria. Numai așa zeii îți vor da viață lungă și copiii tăi vor simți cât e de bine să trăiești sub ocrotirea unui tată bun.

„Sesostris, mă privea, din ce în ce mai cu milă, dar ținù să știe dacă spusele mele sunt adevărate, și ne trimise la un ofițer care fusese dinnainte însărcinat să întrebe pe oamenii, ce ne prinseseră, dacă erau Greci ori Fenicieni. „De sunt cumva Fenicieni, zise el, le vom da pedeapsa îndoită căci ne sunt și vrăjmași și au căutat să ne înșele cu o minciună mișească; dacă din potrivă sunt Greci, să ne purtăm bine cu ei și să-i trimitem pe o corabie de a mea înapoi în patria lor, căci eu iubesc Grecia; mulți Egipteni au dat legi acolo. Cunosc vitejia lui Hercule, faima lui Achile a ajuns până la noi, mă mi-

nunez de cele ce ni s'au povestit de înțelepciunea lui Ulise; am mare dragoste să dau ajutor, oamenilor virtuoși, căzuți în nenorocire“.

„Pe cât erà Sesostris de milos și de curat la suflet pe atât erà de stricat și de prefăcut ofițerul pe care îl însărcinase să cerceteze. Acest ofițer se chemà Metofis; după felul cum ne întrebà, se vedeà că căută să ne prindă în cursă, și când băgă de seamă că Mentor dă răspunsuri mai înțelepte ca mine începù să se uite la el cu ură și cu neâncredere, căci totdeauna oamenii răi nu pot să vază în ochi pe cei buni. El ne despărți; din minutul acela nu mai știui ce se făcuse cu Mentor. Această despărțire căzù ca un trăznet pe capul meu. Metofis țineà să ne întrebe pe fiecare în parte, căci nădăjduià să prindă vre-o nepotriveală în cele ce spuneam; credeà mai ales că pe mine o să mă orbească cu făgădueli măgulitoare și o să mă facă să dau pe față unele lucruri pe cari le ascundeà Mentor. Intr'un cuvânt, el nu căută să afle adevărul; ci vreà să ne găsească vre-un nod în papură ca să spue re-

gelui că suntem Fenicieni și să ne facă robi. Cu toate că noi eram nevinovați și regele destul de înțelept, totuși el găsi mijlocul să-l înșele.

„Câte e să nu pată și regii! cei mai înțelepți și tot se poticnesc. Oameni plini de viclesuguri și lacomi de câștig le stau în cale; cei buni se dau la o parte, pentru că nu se vără nici nu sunt lingușitori; cei buni vor să fie căutați și domnitorii nu știu unde să-i caute; din potrivă cei răi sunt îndrăzneți, vicleni, gata să intre pe sub piele și să se facă plăcuți; știu să se prefacă, sunt în stare să înfrunte, și cinste și conștiință, numai să mulțumească pe cel ce domnește. Nenorocit e regele ce stă să cadă în mrejele viclene ale răilor! S'a sfârșit cu el, dacă nu înlătură lingușirea și dacă nu ține la cei ce spun cu inimă adevărul! Iată la ce mă gândeam în nenorocirea mea și toate ce le auzisem de la Mentor, mi le aduceam acum aminte!

„In vremea asta Metofis mă trimise cu robii săi în munții deșertului Oaziei, pentru ca împreună cu ei să-i păzesc oile lui cele multe“.

Acî Calipso, îi tăie vorba lui Telemac și zise:

— „Ei și ce ai făcut atunci când singur ai spus că în Sicilia voiai să mori mai bine decît să fii rob?“ Telemac răspunse: „Mă simțeam tot mai nenorocit; nu mai aveam ce lpuțin ticăloasa mîngăere că mi-e îngăduit să aleg una din două: moartea sau sclavia. Trebuie să rămîi sclav, și să îndur, ca să zic așa, toate grozăviile soartei.

„Nu mai aveam în ce nădăjdui și nici nu puteam să mai fac vre-o încercare să scap. Mentor mi-a spus de cînd îl vînduse unor Etiopeni și îi urmase pe aceștia în țara lor.

„Eu ajunsei în niște pustiuri înspăimîntătoare; în mijlocul șesurilor găseai nisipuri aprinse.

„Pe creștetele munților erau însă zăpezi ce nu se topeau niciodată, în cât pe acolo te credeai tot în mijlocul iernei; nu găseai de cât printre stînci și prin mijlocul povârnișului acestor munți, ceva pășuni pentru hrana vitelor. Văile erau așa de adânci în cât cu greu pătrundeau razele soarelui înăuntrul lor.

„Nu dădui în țara aceia de alți oameni de cât de niște păstori tot așa de sălbatici, ca și pământul pe care trăiau. În ținuturile acelea, stam noaptea și plângeam de nenorocirea ce dăduse peste mine, iar ziua, mă duceam cu vitele la păscut, ca să scap de cruzimea neomenoasă a unui sclav mai mare ca ceilalți; acesta trăgea nădejde să ajungă odată liber, și, ca să vadă stăpânul lui cât de mult ținea la el și cu câtă tragere de inimă îl slujește, îi pâră pe ceilalți fără încetare. Sclavul acesta se chema Butis. Trebuia să mor în această împrejurare; eram atât de istovit de durere, în cât într'o zi lăsași și turmă și tot la o parte, și mă întinsei pe iarbă, lângă o peșteră, și-mi așteptam moartea, căci nu mai puteam să rabd atâtea ne-cazuri.

„În timpul acesta simții că muntele se cutremură, iar stejarii și brazii păreau că se scoboară din creșterea lor, nici vântul nu mai bătea; din peșteră eși un glas ca un muget și iată ce grăi: fiu al înțeleptului U-lise, ești ursit să ajungi mare ca și tatăl tău, dar trebuie să ai răbdare. Nici unul din dom-

nitorii fericiți, nu sunt demni de asemenea noroc; îi mistue lenea și-i înfumurează deșertăciunea. Infruntă nenorocirile, fără să le uiți însă vre-o dată și vei fi fericit. Ai să-ți vezi Itaca și faima ta o să ajungă până la cer.

„Când vei stăpâni peste ceilalți oameni, să îți aduci aminte mereu, că ai fost și tu odată slab ca ei, sărac, și ai dus lipsă de multe; atunci să-i ajuți bucuros, să-ți iubești poporul, să-ți fie groază de lingușiri și să știi de la mine că n'ai să fii mare decât atât cât vei fi cumpătat și nu te vei da îndărăt dela faptele grele de îndeplinit; numai așa vei pune frâu patimelor tale.

„Aceste vorbe sfinte îmi pătrunseră sufletul, pe dată mă înveselii și prinsei inimă. Nici părul nu mi s'a făcut măciucă în cap, nici sângele nu mi-a înghețat în vine, de groază, cum se întâmplă de obicei celorlalți muritori, când zeii le prezice câte ceva; mă sculai liniștit, îngenunchiai și ridicai mâinile spre cer, adusei rugi Minervei, căci dela ea cred că venea aceste vorbe de oracol.

„Din minutul acela, mă simțeam cu totul

altul, mintea mi se luminează; o putere blândă îmi înăbușea patimele și-mi potolea iuțea tinereței. Ajunsesem așa, în cât toți păstorii din peșteră mă iubeau; chiar crudul Butis, mai marele sclavilor, care la început căută să-mi facă tot felul de greutăți, începù să se poarte mai bine cu mine, văzându-mă așa de blând și de răbdător și de supus.

„Ca să nu-mi fie prea urât singur și în sclavie, începui să caut cărți, căci mă simțeam mâhnit, că nu găseam nimic care să îmi îmbogățească și să-mi dezvolte mintea. Fericiți, ziceam, cei ce s'au scârbit de plăcerile neânvinse și pot să ducă o viață pașnică și nevinovată! Fericiți cei ce se desfătează cu titlul și se simt mulțumiți să-și hrănească spiritul cu lucruri noi!

„Ori în ce colț, i-ar arunca soarta vrăjmașe, duc cu ei lucruri, cari sunt în stare să le omoare urâtul și care mistue pe ceilalți oameni; fie că s'ar scaldă ei chiar în plăceri, ce sunt necunoscute celor ce le plac să se îndeletnicească cu cărți folositoare. Ferice de cei ce iubesc cititul, dar care au cu

ce să-și îmulțască această dorință, nu cum sunt eu aci“.

„In timp ce ideile astea luau una după alta loc în mintea mea, am înaintat tot mai mult într'o pădure întunecoasă; acolo dădui cu ochii de un bătrân, ce ținea în mână o carte. Bătrânul avea fruntea mare, pleșuvă și puțin brăzdată, barba albă îi atârna până la brâu, era înalt și falnic, obrajii îi erau încă fragezi și rumeni, ochii vii și pătrunzători, vocea blândă, iar graiul lui era simplu dar plăcut. N'am văzut niciodată un moșneag mai vrednice de cinste; el se chema Ternosiris. El era preotul lui Apolon. Regii Egiptului ridicaseră zeului în acea pădure un templu de marmură și bătrânul slujea într'ânsul.

„Cartea pe care o ținea în mână, cuprindea imnuri ce aduceau laude zeilor. El intră prietenos în vorbă cu mine; ne puserăm la sfat. Avea darul de a povesti întâmplările trecute în așa chip, în cât credeai că ai fost și tu față la ele; se ferea să spue polologie multă, așa că istoriile lui nu m'au plictisit de loc. El vedeă dinainte ce are să se întâm-

ple în viitor, căci cu înțelepciunea lui adâncă, ajunsese să cunoască bine pe oameni și știă câte năzbâtii le trece prin cap.

„Erà prevăzător, dar se arată veșnic vesel și politicos; tânărul cel mai glumeț n'avea farmecul ce-l găseai în acest om, la o vârstă așa de înaintată; ținea mult la tineri, numai dacă ei erau ascultători și cu apucături bune.

„Nu trecu mult și se îndrăgosti de mine; îmi da cărți ca să mă mângâie și mă strigă: „copilul meu“. Adesea îi ziceam: „Tată, cu toate că zeii mi-au luat pe Mentor, dar tot au avut milă de mine; mi te-au lăsat pe tine să mă ocrotești“. Acest om, erà fără îndoială, inspirat de zei; ca și Orfeu sau Linos, îmi spuneau pe dinafară versurile făcute de el și mi le da să le citesc pe ale celor mai mari poeți sprijiniți de Muze. Când erà îmbrăcat în robă lungă și albă de-ți luă ochii și când puneau mâna pe lira lui de fildeș, tigrii, leii și urșii se târau până la el să-i lingă picioarele și să-i aducă laude. Satirii eșeau din păduri, să joace împrejurul lui, chiar copacii păreau mișcați, ai fi zis că stâneile îndu-

ioșate, se pregăteau să se scoboare din vârful munților, fermecați de aceste sunete blânde.

„El cântă mărirea zeilor, curagiul eroilor și înțelepciunea oamenilor, cari țin mai mult la glorie decât la plăceri.

„Imi spuneă adesea să-mi fac inimă bună. că zeii nu o să lase nici pe Ulise nici pe copilul lui.

„In sfârșit mă încredință că trebuie să fac ceea ce făcuse Apolon odinioară: să deștept în păstori gustul pentru artele frumoase. Apolon, zicea el, supărat că Jupiter cu trăznetul lui, nelinișteă văzduhul, când eră ziua mai frumoasă, vrù să-și răzbune pe Ciclopi, căci ei făureau trăznetele, și-l străpunse cu săgeata. Pe dată, muntele Etna, încetă de a mai scoate pe gură vultoarea de flacări; nu se mai auzeă loviturile ciocanelor îngrozitoare, cari, când izbeau nicovala, făceau să se vaiete peșterele uscatului și gropile mării; fierul și arama nu mai erau lustruite de Ciclopi și începuseră să se ruginească. Vulcan, sări furios după cuptor; nici nu ai fi zis că e șchiop așa urcă de repede muntele Olim-

pului, în sfârșit ajunse și intră în adunarea zeilor, nădușit și acoperit cu un praf negru; el se tângui amarnic. Jupiter se înfuriă pe Apolon, îl gonî din cer, și-l azvârli pe pământ. Carul lui rămase gol, făcând singur drumul obișnuit, ca să vestească oamenilor ziua și noaptea și schimbarea regulată a anotimpurilor. Apolon văzându-se dezbrăcat de toate podoabele, fu nevoit să intre păstor la regele Admet și să păzească vitele acestuia. El cânta cu fluerul, iar ceilalți păstori se așezau la umbra ulmilor tineri, pe marginea unei fântâni limpede, ca să asculte cântecele lui.

„Ei duseră până atunci o viață sălbatică și dobitocească, nu știau să facă altceva decât să ducă oile la pășune, să le tundă, să le mulgă și să facă brânzeturi din laptele lor; tot ținutul era un pustiu de te luă groaza când îl vedeai.

„Apolon, îi învătă în scurt timp să se în-deletnicească cu lucruri, cari le-ar aduce mulțumiri în viață.

„El cânta florile cu care se încununează primăvara, mirosul pe care îl răspândesc și

verdeața ce se naște sub picioarele lor. După aceea cântă plăcutele nopți de vară, cu zefirii ce răcoresc pe oameni și cu roua ce satură pământul.

„Amestecă în cântecele lui, roadele de aur ce le căpătă muncitorul toamna drept resplată a ostenelilor lui, odihna din timpul iernei, și jocul tinerilor împrejurul focului. În sfârșit el pomeni de pădurile întunecoase ce acoper munții și de văile adânci, udate de râuri, cari în drumul lor fac mii de cotituri și par că se joacă pe câmpiile vesele. Le arătă păstorilor farmecele vieții câmpenești, când știu să guste minunățiile naturei, așa cum au fost lăsate de ea. În curând păstorii, cu fluerile lor, se simțiră mai fericiți chiar ca regii; și adevărata plăcere o găseai mai iute în colibele lor decât în palatele aurite. Nevinovații păstori, petreceau neconținut în jocuri, în râsete, în plăceri. Pentru ei toate zilele erau sărbători; n'auzeai decât ciripitul păsărilor, sau adierea zefirilor ce se jucău în frunzele copacilor, sau murmurul unui limpede pârâiaș ce-și da drumul din vârful vre-unei stânci, sau cântecele pe cari

Muzele le inspiră păstorilor cari urmau pe Apolon pretutindeni. Acesta le arătase cum să câștige premiul la alergări și cum să lovească cerbii cu săgeata. Chiar zeii începură să pizmuiască pe păstori; viața ce o duceau aceștia, le părù mai dulce decât toată fama lor, și chemară pe Apolon din nou în Olimp.

„Fiule, din istoria asta, trebuie să tragi foloase. De oarece te găsești în împrejurările în care fusese odinioară Apolon, deșteleneste acest pământ sălbatec, fă ca și el, să crească flori prin pustiu; învață pe păstori să simtă farmecul muzicii; înmoaie-le inimile îmblânzite; vorbește-le de virtute, însușire ce place tuturilor, fă-i să priceapă cât de bine e să te bucuri în aceste locuri singuratice de plăceri cu totul nevinovate, pe cari nimeni nu-i împiedică pe păstori de a le gusta. Va veni o zi, fiule, când vei stă pe tronul-ți doborât de griji și de necazuri, căci ele nu slăbesc niciodată pe regi și te vei căi că nu mai poți duce viața de păstor“.

„Zicând acestea, Termosiris îmi dăte un fluer ce scotea sunete așa de duioase, încât ecoul munților, care le împrăștiă, făcea să

ne adune împrejurul nostru, toți păstorii din vecinătate.

„Glasul meu avea o armonie dumnezeiască. Eram mișcat și aproape scos din fire, când cântam farmecele cu care natura a împodobit câmpia.

„Toată ziua și noaptea până târziu ședeam strânsi la un loc și cântam. Păstorii, își uitau de colibă și de turme și rămâneau tăcuți și nemișcați, împrejurul meu. În vreme ce eu îi învățam, nu mai rămăsese, nici urmă de sălbăticie în locurile astea, totul se îmblânzise și se înveselise; și locuitorii cu apucături bune pe care le căpătaseră acum, păreau că contribuiesc la îndulcirea pământului. Adesea ne strângeam la templul lui Apolon, unde era Termosiris preot și aduceam jertfe. Păstorii mergeau acolo, încununați cu lauri în cinstea zeului, iar păstorilele veneau numai în jocuri, purtând și ele cununi de flori; pe cap aduceau coșurile cu darurile sfinte. După jertfă, dam o masă câmpenească. Ne ospătam cu lapte de capră și de oae, pe care aveam grija să le mulgem singuri, și cu poame proaspete ca: smochinele, curma-

lele, strugurii; acestea erau pentru noi mâncările cele mai alese. Iarba ne servea de scaune, copacii stufoși ne aduceau umbră mai plăcută decât tavanele aurite din palatele regilor.

„Intr’o zi, un leu lihnit de foame se aruncă asupra turmei mele și începui să-mi sfâșiesc oițele. Eu drept armă n’aveam decât fluierul în mână; cu toate astea mersei cu îndrăzneală înaintea lui. Leul își zbârli coama, îmi arată dinții și ghiarele și deschise gura uscată și înflăcărată; ochii lui erau aprinși, roșii de sânge, îi mișcă într’o parte și în alta coada și-o lovea de coaste.

„Il trântii la pământ. Eram îmbrăcat cu o mică zale, ca toți ceilalți păstori ai Egiptului și aceasta mă scăpă, căci altfel eram sfâșiat. De trei ori îl lungii jos, și de trei ori se ridică; scotea niște mugete de răsună pădurile vecine. În cele din urmă, îl strânsei în brațe, până îl înăbușii. Păstorii care erau de față la această izbândă, îmi spuseră să mă îmbrac cu pielea acestui leu îngrozitor. De atunci faima mea ajunsese desăvârșită.

„Tot Egiptul știa de fapta ce săvârșisem și

schimbarea ce o luaseră păstorii noștri; acestea ajunse chiar la urechile lui Sesostis. El află, că unul din cei doi prinși, pe care îi crezuseră Fenicieni, adusese din nou o mărtașă de aur, în aceste pustiuri aproape nelocuite. Vră să mai vadă; căci el iubea foarte mult Muzele, și orice lucru care putea învăța pe oameni ceva nou, îi mișca inimă. Mă văzută și ascultă cu plăcere cele ce-i spusese; băgă de seamă, că Metofis îl înșelase numai din pricina lăcomiei. Il aruncă în închisoare pe toată viața, și îi luă toate bogățiile însușite pe nedrept. Oh, zise el, nenorocit e cel ce stăpânește peste mulțime! E împiedicat adesea de a cerceta singur adevărul; împrejurul lui stau numai oameni cari se presc pe cei învinuiți pe nedrept să răzbească până la el; fiecare trage folos înșelându-l și fiecare se arată că-l slujește în credință, numai ca să-și ajungă ținta. Ai crede că toți iubesc pe rege, în schimb nu iubesc decât bogățiile pe care le împarte el. Așa de puțin înclin la el, în cât că să-i întrec pe sub piele, pe o parte îl linguesc, iar pe de alta îl înșală. „In sfârșit Sesostis se arată foarte priete-

nos față de mine și hotărâ să mă trimeată înapoi în Itaca, ba încă să-mi dea corabie și soldați ca să zmulg pe Penelopa din brațele iubiților ei; flota eră gata; ședeam pe picioare de plecare. Eram încântat gândindu-mă prin ce schimbare trecusem. Loviturile soartei mă aruncase în fundul prăpastiei, tot ele mă scoaseră acum deasupra.

„Incercarea aceasta mă făcù să nădăjduesc că Ulise s'ar putea întoarce în țara lui, după ce o mai îndura încă multe suferințe. Gândul că ași putea să-l revăd și pe Mentor, cu toate că îl duseseră într'unul din colțurile cele mai depărtate ale Etiopiei, cam trăgănam cu plecarea, căci vream să aflu vești noi; în timpul ăsta Sesostris, din pricina bătrâneței, se sfârși pe neașteptate și moartea lui mă făcù iar nenorocit ca mai nainte.

„Egiptenii nu se puteau mângâia cu această pierdere. Fiecărei familii părea că-i lipsește un prieten bun, un om ce-i sprijinea, sau un tată. Bătrânii ridicau mâinile spre cer și strigau: „N'a mai avut Egiptul niciodată așa rege bun și nici nu o să mai întâl-

„ească pe viitor încă unul la fel! O zeilor, nu trebuia din capul locului să ni-l dați, iar dacă ați făcut acest lucru, să ni-l fi lăsat pe oșnicie; de ce ne mai lăsați să viețuim când ve-ați răpit pe Sesostris“. Tinerii zicea: „S'a dus nădejdea Egiptului! Fericiți de părinții noștri că au trăit sub un rege așa de bun; noi nu l'am apucat decât ca să simțim și mai mult pierderea lui“. Servitorii îl plâneau toată ziua și toată noaptea. Patruzeci de zile cât ținură pregătirile de înmormântare, veneau cu grămada popoarele din colțurile cele mai depărtate ale țării; toți țineau să mai vadă pentru ultima oară corpul lui Sesostris, fiecare vrea să i se întipărească în minte chipul lui; mulți din ei erau în stare să se ducă cu el în mormânt.

„Ceeace făcea pe toată lumea să se întristeze și mai mult de pierderea lui, era că Bocehoris, fiul lui, nu era îngăduitor cu străinii, nu-i plăcea să învețe lucruri noi, nu știă să prețuiască oamenii înțelepți, nu iubiă vitejia. Faima tatălui, făcuse din fiu un rege, ce nu era câtuș de puțin demn să domnească.

„Se învățase de mic să trăiască în trândă-

vie şi să înrădăcineze în el o trândăvie dobitocească; nesocotea pe toţi oamenii, era încredinţat că ei nu fuseseră lăsaţi decât pentru el, şi credea că fiinţa lui e cu totul deosebită de ceilalţi; gândul îi era numai să-şi facă toate poftele, să risipească avutul nemăsurat, strâns de tatăl lui cu atâta îngrijire, să neliniştească popoarele şi să sugă sângele nenorociţilor; în sfârşit se luă după sfaturile linguşitoare ale unor tineri fără minte ce stăteau veşnic împrejurul lui, şi da dispreţuitor cu piciorul bătrânilor înţelepţi, cari fuseseră oameni de încredere ai părintelui său.

„Era un monstru iar nici de cum rege. În treg poporul gemea, dar ei răbdă cu toate acestea, purtarea neomenoasă şi mârşavă a fiului, căci se gândeau la Sesostris, monarhul atâta de iubit de Egipteni.

„Dar Bocehoris mergea tot spre prăpastie, căci un principe nedemn să stea pe tron nu e în stare să domnească mult timp.

„Mi se tăiase nădejdea de a mai vedea Itaca.

„Locuiam într'un turn pe malul mării

...ngă Pelusa, de unde hotărâsem să ne îm-
...rcăm, dacă nu se întâmplă să moară Se-
...stris. Metofis găsisese mijlocul să scape din
...chisoare și se strecurase lângă rege; el fă-
...se să mă închiză în acest turn, ca să se
...z bune de nenorocirea ce-i pricinuisem.

„Ziua și noaptea ședeam trist; prezicerile
...li Termosiris și vorbele ce le auzisem din
...șteră mi se păreau vise; eram pradă unei
...ureri amare. Mă uitam la valurile ce se lo-
...eau de picioarele turnului în care eram în-
...cis; adesea rămâneam cu ochii nemișcați
...ă corăbiile zguduite de furtună, ce erau în
...primejdie să se sfarme de stâncele pe care
...tră zidit turnul.

„Nu plângeam pe acești oameni, ce erau
...tata să se scufunde în mare, ci din potrivă
...âvneam la soarta lor. „In curând, îmi zi-
...eam, ei sau vor pune capăt suferințelor vie-
...ei, sau vor ajunge în patria lor. Vai! nu-
...nai eu nu pot nădăjdui nici la una nici la
...alta“.

„Pe când stam așa și mă căiam de faptele
...mele, deși făceam acest lucru în zadar, zării

în depărtare o negură de catarguri de cre-deai că e o pădure.

„Marea erà acoperită cu pânze umflate de vânt.

„Apa erà numai spumă, din pricina miilor de lopeți, care o băteau neîncetat. Din toate părțile auzeam țipete neînțelese; văzui pe țărm o parte din Egipteni îngroziți și alergând să se înarmeze în timp ce alții se pregăteau să întâmpine flota, care se apropiă tot mai mult. Peste puțin timp băgai de seamă că aceste corăbii străine erau unele Feniciene, altele Cipriene; căci nenorocirile mele mă făcuseră să învăț multe lucruri de ale navigației.

„Egiptenii mi se părură neuniți între ei; îmi închipuii pe dată că nebunul de Bocc-horis, pricinuisse cu cruzimile lui, nemulțu-mire printre supuși și făcuse să izbucnească război civil. Din vârful acestui turn, fusei martor la o luptă crâncenă.

„Egiptenii, cari chemaseră pe străini în țară, după ce le ajutară, acelora să se sco-boare pe țărm, loviră pe ceilalți Egipteni, cari erau conduși de rege.

„Acesta își îmbărbătă soldații, cu vitejia
e o desfășură singur, eră al doilea zeu
Iarte; împrejurul lui curgeau râuri de
ânge, roatele carului său erau mânjite cu
n sânge negru, închegat și spumos, abea
utea să treacă pe deasupra grămezilor de
orpuri strivite. Pe fața acestui rege tânăr,
ine făcut, puternic și cu căutătura mândră
ră întipărită mânia și desnădejdea; era ca
n cal frumos, căruia îi lipsește gura.

„Indrăzneala îl puneă în primejdie și băr-
oăția lui nu eră cumpănită de loc de înțe-
epciune.

„Nu știă nici să-și îndrepte greșelile, nici
să dea porunci potrivite, nici să vază dina-
nte relele ce-l amenință, nici să se poarte
bine cu oamenii de care aveă nevoie. Aceasta
au din pricină că nu eră deștept, căci eră
tot atât de luminat la minte, pe cât eră de
viteaz; dar pentru că soarta nu-l pusese
niciodată la încercare; educatorii îi înăbuși-
seră prin lingușiri înclinările bune cu care
se născuse. Eră amețit de a tot puternicia
lui și de norocul ce găsisse, credea că nimic
nu trebuie să i se împotrivescă dorințelor

lui nechibzuite; îl înfuriă cea mai mică piedică. În minutele acelea își pierdeă judecata, eră ca eșit din minți, mândria nebună făcea din el o fiară înspăimântătoare. Nu mai eră omul bun și drept de altă dată, slugile lui cele mai credincioase erau nevoite să-i fugă din cale. Nu mai ținea decât la cei ce, din lingușire, găseau bune părerile lui. Prin aceasta, își făcea adesea lui singur rău și sileă pe toți oamenii drepti să privească cu ură purtarea lui nebunească. Eră viteaz așa că puteă mult timp să ție piept vrăjmașilor, însă în urmă fu coplesit de mulțimea lor. Il văzui dându-și sufletul. Un Fenician îi străpunsese pieptul cu darda; scăpă hățurile din mână și căzù din car în picioarele cailor.

„O să-mi aduc aminte toată viața de acel cap ce înotă în sânge, de acei ochi stinși și închiși, de acea față galbenă și schimonosită, de acea gură deschisă pe jumătate, ce părea că vrea să sfârșească vorbele pe care le începuse, de acel aer măreț și amenințător, pe care nici moartea nu-l putuse șterge după figura lui.

„Toată viața o să-i văd această imagină în fața ochilor și dacă m'or îndreptăți zeii, preodată să domnesc, n'am să uit, după un exemplu așa de trist, că un rege nu e demn să stăpânească și nu e fericit în mijlocul puterii lui, de cât atunci, când toate actele lui sunt făcute cu înțelepciune.

„Ah! nu e om mai nenorocit, ca acela a cărui menire e să-și facă poporul fericit și care din potrivă, domnește peste mulțime aducându-i numai rele.

CARTEA III

PRESCURTARE

Telemac povestește cum Termutis, urmașul lui Bocchoris, a dat drumul tuturilor prinșilor fenicieni și cum el fu trimes la Tyr, pe corabia lui Narbal, conducătorul flotei tiriene. Pe drum Narbal îi vorbi lui Telemac, de puterea și înflorirea Fenicienilor, de legile după cari fac comerțul; îi descrie pe Pygmalion, principe zgârcit și crud. După ce șezù câteva zile în Tyr, Telemac, se pregătește să plece cu o corabie spre insula Cypru; Pygmalion vreà să pue mâna pe el, dar Astarbea, țiuțoarea tiranului, îl scapă și pune să se omoare în locul lui pe un tânăr, care o nemulțumise, cu disprețul ce i-l arătà.

Calipso, ascultà miratã aceste vorbe min-telepte.

O fermecà și mai mult chipul cum Tele-

mac povesteà cu nevinovăţie, greşelile ce le făptuise din pricină că se grăbise şi nu asultase pe înţeleptul Mentor.

Faptul că acest om se învinuia singur şi că în urma nenorocirilor îndurate, devenise înţelept, prevăzător şi potolit în actele lui, făcù pe zeiţă să găsească în el un sulet ales şi mărinimos care o puneà în mişcare. „Urmează mai departe, scumpul meu Telemac, zise ea; sunt nerăbdătoare să ştiu cum ai scăpat din Egipt şi cu mai găsit din nou pe Mentor, a cărui pierdere ai simţit-o aşà de mult, — şi ai avut, nu e vorbă, pentru ce“.

Telemac începù povestirea lui de mai înainte astfel: „Egiptenii cei mai iscuşiţi şi mai credincioşi regelui lor, erau slabi, şi văzându-şi conducătorul mort, fură siliţi să se lase de luptă; se ridică pe tron un alt rege, numit Termutis. Fenicienii şi trupele din insula Cypru, părăsiră ţara, după încheierea unor legături de prietenie cu noul rege.

„Acesta, dete drumul tuturor prinşilor fenicieni; fusei şi eu socotit printre ei. Mă scoaseră din turn, mă urcai în corabie cu ceilalţi şi în fundul inimei mele începù să

se nască iar o scânteie de nădejde. Bătea un vânt priincios care ne umflă pânzele, lopătarii despicau apa albă de spumă, pe toată întinderea mării se vedeau numai vase, marinarii dedeau chiote de bucurie, lăsaserăm în urmă de tot coasta Egiptului; deălurile și munții se pierdeau încetul cu încetul din ochii noștri. Incepuserăm să nu mai vedem decât cerul și apa, soarele care tocmai se ridică părea că scoate din fundul mării focurile scânteietoare, poleia cu razele lui vârfulile munților, pe care abia le mai zăream la orizont, toată bolta cerească era colorată cu un albastru închis, lucru ce ne făcea să nădăjduim că vom merge cu bine pe apă.

„Nici unul din Fenicienii cu care inergeam nu mă cunoștea, deși când mă trimesese împreună cu ei, mă luară și pe mine drept Fenician. Narbal, conducătorul vasului pe care eram, mă întrebă cum mă chiamă și din ce țară sunt. „Din ce oraș al Feniciei ești?“ îmi zise. „Nu sunt de loc din Fenicia, îi răspunsei; dar Egiptenii m'au prins pe o corabie din Fenicia; crezându-mă Fenician, m'au ținut închis mult timp în Egipt, sub numele acesta am îndurat multe și tot sub

„acest nume am scăpat acum“. „Atunci din ce țară ești?“ zise mai departe Narbal. Iată ce-i răspunsei: „Eu sunt Telemac, fiul lui Ulise, regele Itacei din Grecia.

„Tatăl meu a fost unul din faimoșii regi, care au luat cu asalt Troia, dar zeii nu i-au îngăduit să-și mai vază încă odată patria.

„L-am căutat în multe țări, dar și eu sunt urgisit de soartă ca și el; ai în față un nenorocit care nu gândește la altă fericire, de cât să se întoarcă la ai săi, și să-și găsească părintele.

„Narbal, mă privea mirat, îi părea că găsește în mine un dar ceresc pe care nu-l întâlnisem la ceilalți oameni, care mă făcea să fiu fericit. El era fără îndoială cu sufletul curat și bun la inimă; fu mișcat de nenorocirea ce dăduse peste mine și-mi vorbi cu o încredere pe care zeii numai i-o însuflau ca să mă scape dintr'o mare primejdie.

„Telemac, nu mă îndoesc și nu m'aș îndoi niciodată de cele ce-mi spui; chipul tău de om îndurerat și cinstit mă face să am cea mai mare încredere în tine. Simț chiar, că zeii, pe cari i-am îndatorat totdeauna, țin la tine și că ar vrea să te iubesc ca pe copilul

meu. Am să-ţi dau un sfat bun; drept răsplată, nu-ţi cer decât să nu-l împărtăşeşti nimănui“. „Nu crede, îi zisei, că-mi este greu să țin în mine lucrurile ce mi le spui în taină. Sunt tânăr, dar m'am obișnuit de mult să nu spui nimănui ce am pe suflet și să nu dau pe față, pentru nimic în lume, taina ce mi-a încredințat-o cineva“. „Cum ai putut, îmi zise el, să te obișnuești așa de mic să păstrezi taina altuia?

„Cât de fermecat ași fi, dacă ași află mijlocul prin care ai câștigat această deprindere, care este baza unei purtări înțelepte și a cărei lipsă face ca toate însușirile bune ce le-ai avea să nu-ți folosească la nimic“.

Iată ce-i spusei: „Când fu să aplece Ulise în războiul Troian mă luă pe genunchi și mă cuprinse în brațele lui (așa mi s'a povestit și mie): după aceea m'a sărutat cu dragoste și mi-a vorbit astfel: (cu toate că nu-l puteam înțelege): „fiul meu, ași vrea mai bine să nu-mi faci parte zeii să te mai revăd vre-o dată; ursitoarele să-ți tae cu foarfecele lor, firul zilelor abia născute; să te strivească vrăjmașii în ochii mei și ai mamei tale, decât să ajungi la un stricat și să nu

lai câtuși de puțin dovezi de înțelepciune.

„Amicii mei! zise el mai departe: acest copil ce-mi este scump, vi-l încredințez vouă; faceți-l să nu cunoască primejdioasa ligușire; învățați-l să se stăpânească; să fie ca un copăcel încă fraged, pe care-l îndoi ca să-l îndreptezi.

„Intrebuințați toate mijloacele să-l faceți drept, milos, nevinovat și obicinuiți-l să păstreze tainele cu sfințenie. Nu e demn să-l socotești în rândul oamenilor pe cel ce spune minciuni, dar e și mai nedemn să domnească cel ce nu poate ține ascuns un lucru ce i-a fost destăinuit“.

„Îți spun vorbele acestea, căci mi-au trecut adesea pe la ureche și s-au sădit adânc în inima mea. De multe ori stau și-mi amintesc de ele. Amicii tatălui meu au avut grije să mă deprindă de mic cu păstrarea; eram copil încă și ei îmi spuneau în ascuns mahnirea ce simțeau, văzând că mama eră în prada multor obraznici ce țineau s'o ia în căsătorie. Chiar de atunci treceam drept un om ce este în stare să judece; mă înștiințau în ascuns de cele mai mari lucruri; îmi spuneau toate hotărârile luate, ca să depărteze

pețitorii. Ce fermecat eram când vedeam că au atâta încredere în mine! Lucrul acesta făcèa să mă crez un om desăvârșit; dar nu m'am amăgit niciodată; n'am scăpat o vorbă măcar, care ar fi putut să deà la iveală taina cea mai puțin însemnată. Deseori pețitorii încercau să afle câte ceva dela mine, căci nădăjduiau, că un copil care a văzut sau a auzit multe lucruri, n'ar ști să le ție ascunse; eu căutam de le spuneam totdeauna adevărul dar ocoleam tainele ce nu trebuiau să le afle ei.

„Atunci Narbal îmi zise: „Vezi bine Telemac cât sunt de puternici Fenicienii; flota lor e așa de mare încât i-au făcut pe toți vecinii să se teamă de ei. Fac negoț până la Coloanele lui Hercule și întrec în avuție pe cele mai înfloritoare popoare. Marele rege Sesostris, care zadarnic a încercat să-i învingă pe apă, abia putù să-i bată pe uscat, ajutat de trupele lui cu care cucerise Răsăritul întreg. El ne sili să plătim un tribut; dar noi nu ne ținurăm mult timp de învoială. Știindu-ne bogați și puternici n'avurăm răbdare să suferim jugul robiei; ajunserăm din nou liberi. Sesostris muri înainte de a fi

Înșurșit războiul împotriva noastră. Ce e drept, ne era mai frică de înțelepciunea de cât de puterea lui; dar odată ce a încăput omnia pe mâna fiului său, nu mai avurăm să ne temem de nimic, căci pe cât fusese tatăl lui de înțelept, pe atât era el de nebun. Și așa a și fost, căci Egiptenii în loc să mai intre cu armele în țară să ne supue din nou, se văzură siliți să ne cheme în ajutorul lor ca să se scape de acel rege nelegiuit și furios. Noi am fost mântuitorii lor. Și cât de mult a crescut de atunci libertatea și bogăția Fenicienilor!

„Dar noi dezlegăm lanțurile altora și suntem noi înși-ne sclavi. O Telemac, păzește-te să nu cazi în mâinele regelui nostru Pygmalion; și-a înmuiat mâinile cumplite în sângele lui Sicar, soțul Didonei, sora lui. Didona, cu focul răzbunării în suflet, a fugit din Tyr luând cu ea o mulțime de corăbii. Cea mai mare parte din oamenii cinstiți și cari țineau la libertate s'au luat după ea și au întemeiat cu toții pe coasta Africei un oraș falnic pe care l-au numit Cartagina. Pygmalion se făcea din ce în ce mai ticălos

și ajungea tot mai urât de supușii lui, căci era amețit de setea nesecată de câștiguri.

E un păcat în Tyr să aibă cineva bogății mari; zgârcenia îl face să nu aibă încredere în nimeni, să bănuiască pe toată lumea și să se arate neîndurător față de alții; caută să facă rău celor bogați și se teme de săraci. E și mai mare păcat să se găsească în Tyr un om cinstit, căci Pygmalion crede că cei buni nu pot să rabde nedreptățile și înfierările lui. Oamenii cinștiți îl osândesc pentru faptele lui și aceasta îl face să se amărăscă și să se înfurie. Totul îl neliniștește, îl pune pe gânduri, ajunge să-i fie frică chiar de umbra lui; nici ziua nici noaptea nu închide ochii; zeii ca să-l zăpăcească și mai rău, îl încarcă cu daruri, dar nu-l lasă să se bucure de ele. Mijloacele prin cari încearcă să ajungă fericit sunt tocmai acelea ce-i aduc nenorociri; îi pare rău de tot ce îi scapă din mână și îi e frică grozav de pagubă; nu știe cum ar face mereu să câștige. Nu se vede aproape niciodată, stă în fundul palatului, singur, mâhnit și prăpădit, nici amicii lui nu încearcă să-i vorbească, de teamă să nu fie bănuți. Imprejurul casei

lui păzește o gardă, înfricoșătoare, care stă cu săbiile scoase și cu sulilele ridicate în sus. Treizeci de odăi ce dau dintr'una într'alta și având fiecare câte o ușă de fier cu șase zăvoare, îi slujesc de adăpost; nimeni nu poate ști în ce odae se culcă și toți sunt îndreptățiți că el nu doarme două zile în acelaș loc, căci îi e frică, să nu fie sugrumat. Nu știe să-și facă și el o plăcere, nici să lege vre-o dată prietenie cu cineva; dacă îi spui cumva să caute să se mai înveselească, el simte că o asemenea stare sufletească nu-i poate pătrunde inima și că fuge totdeauna de el.

„Ochii lui duși în fundul capului, scânteiază de un foc aspru și sălbatic, privirile lui rătăcesc în toate părțile, ascultă cel mai mic zgomot și îl mișcă orice. E galben, slăbit, iar pe fața-i zbârcită sunt întipărite, grijile adânci ce-l bântuesc. Nu scoate o vorbă, suspină, geme din adâncul sufletului și nu poate să fie ascunsă remușcarea ce-i sfâșie inima.

„Bucatele cele mai gustoase îi fac scârbă. Își privește copiii cu groază și în loc să-și pue în ei nădejdea pe viitor, îi ia drept vrăj-

mașii lui cei mai primejdioși. N'a avut un minut liniște în viață. Trăește totuși, căci împrăstie sângele tuturilor aceloră pe care îi bănuiește. Nebunul! cum se dă el numai la sălbăticiii, încredințat că prin ele poate să viețuiască și nu știe că din potrivă ele îi aduc pieirea! Chiar vre-unul din slujitorii lui, tot ca el de fricos, se va grăbi să scape lumea de un monstru. Eu unul să mă ferească Dumnezeu să fac asemenea lucru; cu toate că rabd peste măsură, dar voi rămâne credincios regelui, pe care mi l'au dăruit; ași vreă mai bine să mă omoare el pe mine, decât să încerc să-i răpui viața, sau să mă dau îndărăt când ar simți nevoie să-l apăr. Tu însă Telemac, bagă de seamă să nu-i pomenesti că ești fiul lui Ulise, căci dacă ar află lucrul acesta, te-ar ține la închisoare, cu nădejdea că, Ulise, când s'ar întoarce în Itaca, i-ar plăti bani mulți să te rescum-pere“.

„Când ajunserăm în Tyr, făcui întocmai cum mă învățase Narbal și văzui că tot ce îmi spusese îmi prindea acum bine. N'aș fi crezut niciodată că poate să se găsească un om ticălos ca Pygmalion. Mirat de o prive-

Este așa de înspăimântătoare și tot de odată
nemaivăzută, îmi zise: „Iată un om care a
amblat pe toate căile să ajungă fericit. A
crezut că poate să izbutească, îmbogățindu-
se și domnind ca un tiran. Acum îi stă la
îndemână orice ar putea să dorească. Cu
toate bogățiile lui și cu puterea desăvârșită
ce are și el e tot nenorocit. De ar fi fost păș-
tor, cum am fost eu odinioară, ar fi gustat
și el fericirea ca mine; s'ar fi bucurat de a-
devăratele plăceri ale vieții de țară fără să
mai aibă acum vre-o remușcare; nu i-ar mai
fi fost teamă de sabie, nici de otravă; ar fi
ținut la ceilalți oameni și aceștia l'ar fi iu-
bit la rândul lor. Nu s'ar fi scaldat în bo-
gății cari îi sunt tot așa de nefolositoare ca și
nisipul, de oare ce nu se îndură să le atingă
dar s'ar fi bucurat în schimb de roadele pă-
mântului și n'ar fi dus lipsă de nimic. S'ar
părea că omul acesta nu face decât ce vrea
el; dar face neapărat tot ce-i cere patima lui
sălbatică. E totdeauna târât de zgârcenie,
de frică, de bănuială. Il crezi stăpân peste
toți ceilalți oameni; dar el nu e stăpân nici
pe ființa lui, căci câte dorințe puternice are,
atâtea stăpâni și călâi îi stau pe suflet“.

„Iată ce cugetam de Pygmalion, cu toate că nu-l văzusem; căci nu se arată niciodată și te mulțumeai numai să privești cu frică, zidurile înalte ale palatului lui, din jurul cărora nu lipseau soldații de pază nici ziua nici noaptea și în care se închisese cu bogățiile lui ca într'o temniță. Puneam alături de acest rege nevăzut pe Sesostris, care fusese așa de blând, apropiat, primitiv, care ținea mult să vadă străinii, care ascultă cu mare băgare de seamă spusele tuturor și care se silea să afle adevărul pe care oamenii îl țin ascuns și nu-l spun niciodată regelor.

„Sesostris nu se teme de nimic, îmi ziceam, și într'adevăr nici n'avea de ce să-i fie frică. El se purta cu supușii lui, parcă i-ar fi fost copii. Acesta se teme de tot ce-l înconjoară și are dreptate să facă acest lucru.

„Moartea nemiloasă amenință neîncetat pe acest rege crud, chiar în palatul lui în care nu putea pătrunde nimeni și în mijlocul soldaților de pază; bunul rege Sesostris din potrivă ședea în mijlocul poporului fără

frică, ca un tată bun în casa lui, înconjurat de familie.

„Pigmalion, dete poruncă să se trimeată înapoi trupele din insula Cypru, cari veniseră să dea ajutor soldaților lui, din pricina legăturii încheiată între aceste două popoare. Narbal se folosì de lucrul acesta și-mi dete drumul; el mă trecù în numărul soldaților Ciprieni, căci cele mai neânsemnate lucruri îl puneau pe rege la bănuială. Principii flusturatici și nedestoinici, mai au și cusurul că se încred orbește în favoriți vicleni și stricați. Din potrivă cusurul acestuia eră, că bănuia pe oamenii cei mai cinstiți. Nu eră în stare să cunoască oamenii drepti și cu sufletul curat, care lucrau pe față. N'a cunoscut niciodată un om cumsecade, căci oamenii de acest fel, fug din fața unui rege stricat. De altfel, el a văzut, chiar de când s'a suit pe tron în oamenii din jurul lui, atâta fățarnicie, și patimi înspăimântătoare, deși ei vreu să treacă de cinstiți, în cât i se părea că toți oamenii, fără deosebire, sunt ascunși. El nu-și închipuia că există pe pământ adevărata cinste, așa că privea la fel pe toți oamenii. Dacă găseà un om viclean

şi stricat, nu mai încercă să caute un altul, căci zicea că un altul n'o să fie mai bun. Cei buni i se păreau mai răi, decât chiar acea a căror răutate eră cunoscută de toţi, căci pe cei dintâi îi credeă şi răi şi înşelători“.

„Să mă întorc iar la mine; fusei amestecat printre Ciprieni şi scăpai de bănuiala plină de neîncredere a regelui. Narbal tremură tot, de frică să nu fiu descoperit; ar fi pierit şi el şi eu.

„Ardeă de nerăbdare să ne vadă odată porniţi, dar un vânt nepriincios ne făcù să mai rămânem încă mult timp în Tyr.

„Cât mai şezui în acel oraş, mă alesei cu ceva, căci putui să cunosc şi cu obiceiul Fenicienilor, aşà de renumiţi în toate popoarele cunoscute.

„Imi plăcù locul, bine ales, al acestui mare oraş aşezat pe o insulă în mijlocul mării. Coasta vecină te minunează, cu pământul ei roditor, cu poamele rare ce cresc pe ea, cu oraşele şi satele vârâte aproape unele în altele, în sfârşit cu clima ei dulce, căci munţii adăpostesc această coastă de vânturile arzătoare dela miază zi, căci cele dinspre miază noapte, dela mare, o răcoresc cu adierea

lor. Țara e așezată la poalele Libanului. Acest munte despică norii cu creștetul lui ce pare că vreă să ajungă bolta cerească; fruntea îi e veșnic acoperită cu ghiață; din vârful stâncilor, care îi înconjură creștetul, cad ca niște șiroaie, fluvii încărcate de zăpadă.

„Dedesupt se vede o pădure întinsă de cedrii așa de bătrâni, în cât ai crede că sunt de o vârstă cu pământul în care au fost sădiți; ei își întind ramurile stufoase spre nori. La poalele acestei păduri, pe povârnișul muntelui, se găsesc pășuni bogate, cutreerate de tauri ce mugesc, de oi ce behăesc, însoțite de mieluşii lor drăgălași care saltă pe iarba fragedă. Ele sunt udate de mii de pârâiașe limpezi ce-și împart apa lor pretutindeni. În sfârșit dedesuptul locurilor de pășunat se vede piciorul muntelui: o adevărată grădină; aci domnește împreună primăvara cu toamna, ca să dea la un loc florile și fructele. Nici vântul îndrăcit delamiază zi, care usucă și arde totul, nici groaznicul crivăț, n'au îndrăznit niciodată să șteargă culorile vii ce împodobesc grădina.

„Aproape de această frumoasă coastă răsare în mare, insula, pe care e zidit orașul

Tyr. Acest oraș întins și se pare că plutește deasupra apelor și stăpânește întreaga mare. Lângă coasta lui își opresc corăbiile neguțătorii, veniți din toate părțile lumii. Însăși locuitorii insulei sunt cei mai cunoscuți negustori de pe glob. Când intri în acest oraș, nu zici că e orașul unui singur popor, ci că e deopotrivă al tuturor popoarelor și tot deodată punctul principal al comerțului lor.

„Are două ziduri mari ce se aseamănă cu două brațe cari înaintează în mare, și cari închid între ele un port întins în care nu răzbește vântul nici odată. În portul acesta vezi o pădure de cătarguri de corăbii; numărul corăbiilor e așa de mare, în cât abia poți zări marea deasupra căreea plutesc. Toți locuitorii se îndeletnicesc cu negoțul; fie ei cât de bogați și nu pregetă să muncească înainte ca să-și mărească tot mai mult avutul. Nu e loc să nu vezi, în subțire de Egipt și purpură de Tir, văpsită de două ori, al cărei luciul îți ia ochii; această îndoită văpseală e așa de vie, în cât se păstrează timp îndelungat. O întrebuițează pentru lănurile subțiri, a căror frumusețe o mai

măresc însă cu broderii de aur și de argint. Fenicienii fac comerț cu toate popoarele până la strâmtoarea Gadis și au pătruns până în întinsul ocean, care înconjoară întreaga lume. Au făcut călătorii lungi și pe marea Roșie; pe drumul acesta, umblă să caute, în insule necunoscute, aur, parfumuri și deosebite soiuri de animale, cari nu se găsesc în altă parte.

„Nu-mi puteam sătura ochii privind la această mândrețe de oraș și la mișcarea ce domnea în el. Nu întâlneai, ca în orașele grecești, oameni trândavi și curioși, care umblă după noutăți în piața publică sau cască gura la străinii, cari sosesc în port. Oamenii aci își fac de lucru cu descărcatul corăbiilor, cu ducerea mărfurilor la locul lor sau cu vânzarea lor; își pun în regulă lucrurile din prăvălie și țin socoteală dreaptă de ceea ce au să primească dela alți negustori străini. Femeilor nu le stau mâinele torcând la lână, făcând desemnuri de broderie sau îndoind ștofele bogate.

„Cum se face, îi zisei lui Narbal, de au ajuns Fenicienii stăpânii comerțului din toată lumea, și au adunat bogății pe socoteala

celorlalte popoare?“ „Vezi, îmi răspunse el, că locul unde e așezat Tyrul e priincios pentru comerț.

„Patria noastră a făcut cunoscut lumii arta plutirei.

„Tirienii au fost cei dintâi, dacă credem în ceia ce s'a păstrat din vechimea puțin cunoscută, cari au stăpânit valurile, cu mult înaintea vârstei lui Tiphys și a Argonauților, ce fuseseră așa de lăudați în Grecia; ei au fost zic, cei dintâi, cari au îndrăznit să se imbarce pe o corabie ușoară, dându-se pradă valurilor și furtunilor; cari au cercetat adâncul mărilor, cari s'au îndeletnicit cu cercetarea corpurilor cerești, ce sunt așa departe de noi, luându-se după știința Egiptenilor și a Babilonienilor; în sfârșit ei au pus în legătură unele cu altele atâtea popoare, pe care marea le desparte.

„Fenicienilor le apucă mâna la orice meserie, sunt oameni liniștiți, harnici și curați, cumpătați și buni gospodari; ei au o poliție dreaptă, trăesc în cea mai mare înțelegere unii cu alții; nici un popor nu s'a arătat mai statornic, mai sincer, mai credincios, mai

sigur, mai îndemănatec, față de toți străinii ca ei.

„Iată, fără să mai căutăm și alte împrejurări, ceea ce îi fac stăpânitori pe mare și le ajută să înflorească în portul lor, un comerț așa de folositor.

Dacă s'ar ivi între dânșii invidii; dacă ar începe să se dedea la desfrânări și la trândăvie, cari moleșesc corpul; dacă mai marii poporului ar desprețui munca și economia, dacă în orașul lor oamenii ar încetă de a mai da cinstea cuvenită artelor; dacă n'ar mai fi credincioși străinilor; dacă s'ar abate cât de puțin dela regulile comerțului liber; dacă ar lăsa în părăsire marfa lor, și dacă ar încetă de a mai face plăți dinnainte, cari sunt de folos de vor să iasă mărfurile lor bune, fiecare în felul său, veți vedeà în curând, căzând această putere, căruia îi aduci acum laudă“.

„Dar arată-mi și mie, îi zisei, mijlocul sigur prin care ași izbuti să fac din Itaca, o țară tot așa de comercială ca a voastră“.

„Faceți ceea ce facem și noi, îmi răspunse el, fiți primitori și îndatoritori cu străinii, faceți-i să se simtă în porturile voastre în

siguranță, să nu ducă lipsă de nimic, să fie liberi cu desăvârșire; nu vă arătați față de ei nici zgârciți, nici îngâmfați. De vrei să strângi bani nu te lăcomi să câștigi mult odată și une ori mai lasă să treacă și de latine. Purtați-vă cu străinii așa ca să fiți iubii de ei; treceți cu vederea și câte un neajuns îndurat din partea lor; feriți-vă de a vă lăuda în fața lor, căci atunci ei vă vor pizmui; păstrați neatinse regulile comerțului; ele să fie simple și ușor de urmat; obișnuiți popoarele voastre să le urmeze fără să le calce; pedepsiți aspru înșelăciunea, neglijența, fala negustorilor, care sărăcesc comerțul, sărăcind oamenii care îl fac. Nu împiedicați niciodată comerțul încercând a-l face să urmeze vederile voastre.

„Principele să nu se amestice, ca să nu-i aducă vre-un rău și tot câștigul să-l lase supușilor cari și-au dat osteneala cu el; de n'ar face acest lucru, supușii lui n'ar mai lucra cu trageră de inimă. Va trage și el destul folos din marile bogății ce vor intra în statele lui.

„Comerțul e ca unele izvoare; de încercați să le schimbați cursul, ele seacă. Numai câș-

tigul și ușurința fac să vie străinii-la voi; dacă comerțul vostru s'ar face cu greutate și s'ar câștiga puțin, ei ar plecà pe nesimțite, și nu s'ar mai întoarce; căci i-ar chema alte popoare, care ar trage folos din neghio-bia voastră, învățându-i să se lipsească de voi. Trebuie să-ți mărturisesc că dela un timp încoace, fama Tirului s'a cam întune-cat. Oh! dacă l'ai fi văzut, scumpul meu Telemac înainte de domnia lui Pygmalion, ai fi rămas și mai uimit! Astăzi nu mai găsești decât urmele triste ale unei măririi, care merge spre peire. O, nenorocitul Tyr! în ce mâini ai căzut! Altă dată marea îți aducea darurile tuturor popoarelor de pe pământ.

„Pygmalion se teme și de străini și de su-pușii lui. In loc să deschiză porturile, după vechiul nostru obicei, tutulor popoarelor, fie ele cât de depărtate și să le dea libertate de-care sosesc, țara de unde vin, numele oame-nilor cari sunt pe ele, felul de comerț cu care se îndeletnicesc; natura și costul mărfurilor lor și timpul cât are de gând să stea aci. Ba face ceva și mai rău; caută să prindă prin înșelăciune pe neguțători și să le oprească mărfurile. Neliniștește pe toți negustorii pe

cari îi crede mai bogați. Caută noduri în papură, ca să pună fel de fel de dări pe capul lor. Vrea să se amestice și el în comerț, deși toată lumea se ferește să se bage în cârcotă cu el. Cu lucrul acesta, face ca comerțul să lăncezească. Străinii uită încetul cu încetul drumul Tirului, care le era așa de drag mai nainte; dacă Pygmalion nu-și va schimba purtarea de aci în colo, faima și puterea noastră va trece la alte popoare, cu un stăpânitor mai bun ca al nostru“.

„Intrebai în cele din urmă pe Narbal, cum au câștigat Tirienii atâta putere pe mare, căci vreau să știu până la cele mai mici amănunte despre felul cum se conduce un stat“. „Avem, îmi răspunse el, pădurile Libanului, cari ne dau lemnele pentru corăbii; le păstrăm cu mare grijă, numai pentru această întrebuințare; nu tăem copacii din ele, decât pentru nevoia țarei. Mai avem lucrători îndemnatici cari știu să lucreze foarte bine corăbiile“. „Cum ați putut găsi asemenea lucrători? îi zisei“. El îmi răspunse: „Au învățat încetul cu încetul în țară. Când dai răsplata cuvenită celor cari întrec pe ceilalți în vr'un meșteșug, ești sigur că în

curând vei găsi oameni care îl vor face de-săvârșit; căci oamenii cu adevărați înțelepți și înzestrați cu daruri, se dedau la meșteșuguri din care pot trage răsplată bună. Aci sunt cinstiți toți aceia cari izbutesc în artele și în științele folositoare navigației.

„Un geometric bun e luat în seamă; un astronom îndemănat e prețuit de toți; un cârmaci care întrece pe toți ai lui în slujba ce o face e încărcat cu multe daruri; nici dulgherul nu e desprețuit, din potrivă e bine plătit de toți și fiecare se poartă bine cu el. Lopătarii buni au răsplata lor sigură, după slujba adusă: sunt bine hrăniți și căutați la boală. Când lipsesc de acasă, femeea și copiii lor sunt îngrijiți; de se întâmplă să piară în vre-o scufundare, familia lui, capătă despăgubiri; celor ce au slujit un timp anumit, li se dă drumul acasă. Astfel, ori cine are, tot ce vrea; pe tată îl farmecă dorința de a învăța pe copilul lui de mic un meșteșug, și din vârsta fragedă, se grăbește să-l învețe să mânuiască lopata, să întindă frînghiile și să înfrunte furtuna.

„Astfel oamenii se îndeamnă, fără să fie siliți de nimeni, din pricina răsplatei ce pri-

mesc și a buneii întocmiri. Singură puterea nu e bună niciodată; nu e destul numai ca cei mici să se supună; trebuie să câștigi inimile și să faci pe oameni să tragă și ei folos din lucrurile eșite din mâinele lor“.

După ce-mi spuse vorbele acestea, Narbal mă duse să văz toate magaziiile, arsenalele și toate meșteșugurile, cari ajută la facerea corăbiilor.

Ceream să mi se dea lămuriri la lucrurile cele mai mici, și scrisei tot ce învățai ca nu cumva să uit ceva care mi-ar fi de folos.

În timpul acesta Narbal, care cunoștea pe Pygmalion și care ținea mult la mine, așteptă nerăbdător să plec mai iute, căci îi era frică să nu fiu descoperit de spionii regelui, cari alergau ziua și noaptea prin toate colțurile orașului; dar vântul care bătea nu cră de loc priincios pentru îmbarcarea noastră. În timpul ce noi cercetam cu băgare de seamă portul și puneam felurite întrebări neguțătorilor, veni un ofițer al lui Pygmalion; acesta vorbi lui Narbal astfel: „Regele a auzit dela unul din căpeteniile corăbiei, care s'a întors împreună cu tine din Egipt, că ai adus din țara aceia un străin care trece

drept Ciprian; regele ține ca să fie oprit și să știe sigur din ce țară e; de nu te vei supune, ai să plătești aceasta cu capul tău“. În minutul acela eu mă depărtasem, căci vream să mă uit mai bine, la o corabie aproape nouă, ca să văd proporția ce păstrasera Tiriinii, când o lucrasera; căci părțile din care era făcută erau așa de bine potrivite, așa ziceau ei, în cât trecea drept cea mai bună corabie cu pânze din tot portul; ceream chiar unele lămuriri lucrătorului care potrivise acele părți.

Narbal, mirat și înspăimântat totdeodată răspunse: „Mă duc să caut pe acel străin din insula Cipru“. Cum văzù că s'a depărtat ofițerul, veni la mine și-mi spuse primejdia în care mă găseam.

— „M'am gândit de mult la lucrul acesta, îmi zise el, scumpul meu Telemac; acum suntem pierduți.

„Regele, care e așa de neîncrezător, în cât nu se poate liniști nici ziua nici noaptea, bănuiește că tu nu ești Ciprian; a poruncit să te oprească, și a spus că mă omoară pe mine dacă nu i te voi da în mână. Ce e de făcut? Ozeilor! luminează-ne mințile ca să scăpăm

din această primejdie! Telemac, va trebui să merg cu tine la palatul regelui. Tu ai să ții una că ești Ciprian, din orașul Amatonta și că ești fiul unui sculptor al Venerei. Eu voi spune, că am cunoscut pe tatăl tău; poate că regele nu va ține să știe mai mult și te va lăsa să pleci. Nu văz alt mijloc mai bun, pentru scăparea noastră“. Li răspunsei lui Narbal astfel: „Lasă să piară un nenorocit urgisit de soartă. Știu să mor Narbal, și-ți rămâi recunoscător de faptul că ai vrut să suferi și tu împreună cu mine. N'aș putea niciodată să spui un neadevăr; nu sunt Ciprian și n'aș fi în stare să susțin acest lucru. Zeii văd bine, că sunt nevinovat; dacă vor, să-mi apere ei viața, căci au destulă putere; dar eu n'aș vrea de loc să-mi găsească scăparea, sprijinindu-mă pe minciună“.

Narbal îmi răspunse: „Telemac, acest neadevăr e cât se poate de curat; nici zeii nu-ți pot aduce vre-o învinuire; prin el nu faci nici un rău nimănui; el scapă viața a doi nenorociți; tu nu înșeli pe rege, decât ca să-l împiedici de a făptui o nelegiuire. Faci prea mare caz cu dragostea ta de cinste și cu frica de a călca religia“.

— „Minciuna, e minciună, îi zisei, și nu se cade s'o spue un om care vorbește în fața zeilor și căruia nu trebuie să-i iasă din gură decât adevărul. Cel care rănește adevărul, supără pe zei, și se rănește în acelaș timp și pe el, căci spune cu totul altceva decât ceea ce are pe suflet. Nu mai mă învăța, Narbal, să fac un lucru care nu e demn de nici unul din noi amândoi. De vor avea zeii milă de noi, vor ști ei bine, cum să ne scape; iar de ne vor lăsa să pierim, vom muri jertfe ale adevărului, învățând pe oameni să țină mai mult la cinste, ferindu-se a o păta cu ceva, decât chiar la viață; eu am trăit prea mult încă, căci am fost un nenorocit. Numai de tine îmi este milă, scumpul meu Narbal. Trebuie-a oare, ca prietenia legată cu un nenorocit străin să-ți aducă atâta întristare?”

„Furăm multă vreme în luptă cu noi înșine; în urmă văzurăm că sosește un om așa de grăbit în cât credeai că-i ese sufletul; eră un alt ofițer regesc, trimis de *Astarbea*.

„Această femeie eră frumoasă ca o zeiță; nu te fermecă numai corpul, dar și deșteptăciunea ei; eră glumeață, lingușitoare, iscusită la vorbă. Farmecele acestea înșelă-

toare ascundeau însă, ca la sirene, o inimă crudă și plină de răutate. Eră totuși așa de vicleană în cât putea să-și ascunză de minune patimile. Frumusețea, deșteptăciunea, glasul ei duios și farmecul cu care cântă din lyră, o făcuseră să câștige inima lui Pygmalion. Dragostea puternică pentru această femeie, orbî pe rege într'atât în cât părăsi pe regina Tofa, soția lui. El nu știà cum ar face să mulțumească toate patimile ambițioasei Astarbea; iubirea asta amenință să-i aducă un rău tot așa de mare ca cel ce i-l pregăteà zgârcenia lui murdară. Țineà el mult la această femeie, dar ea în schimb, îl disprețuia și îi eră scârbă de el; ascundeà totuși adevăratele ei simțiri și se făcea că nu vrea să trăiască decât pentru el, deși nu-l putea suferi.

„Trăia în Tyr, un Lidian tânăr, pe care îl chema Malacon; te minunai de frumusețea lui, dar în schimb eră un lasă-mă să te las și un stricat care se scaldă numai în plăceri. Nu știà cum să-și păstreze frăgezimea feții, cum să-și pieptene părul galben ce îi cădea pe umeri, cum să se parfumeze, cum să-și potrivească cutele robei lui, în sfârșit cum

să-și cânte iubirea pe lyră. Astarbea îl văzù; ea se înebunì după el. Lidianul însă, îi arătă dispreț, căci ținea la o altă femeie; pe lângă aceasta, se temeà să nu-l pizmuiască regele. Astarbea cum simți că e disprețuită, prinse pică pe el. In desnădejdea ei, se gândi să zică că Malacon e străinul pe care-l căută regele și care se ziceà că venise împreună cu Narbal. Intr'adevăr, ea încredință pe Pygmalion de acest lucru și mitui pe toți aceia cari ar fi putut să dezmeticească pe rege.

„Pygmalion nu ținea de loc la oameni cinștiți și nici nu știà să-i aleagă; din această pricină el erà înconjurat numai de oameni apucători, vicleni, cari stau gata să îndeplinească toate poruncile lui, să fi fost ele cât de nedrepte și de neomenoase. Acestor oameni le erà așa de frică de Astarbea, a căreia putere erà nețărmurită, în cât o ajutau să înșele pe rege, de teamă să nu supere pe această feme mândră, în care regele aveà o încredere oarbă; așa că Malacon, deși îl știà tot poporul de Lidian, trecù drept străinul cel tânăr pe care îl adusese Narbal din Egipt; el fu azvârlit în închisoare.

„Astarbea se temeà ca nu cumva Narbal să vie să vorbească regelui și să o deà de minciună și de acea trimise în grabă pe ofițer la Narbal să-i spue cuvintele următoare: „Astarbea te oprește de a arătà regelui pe străinul tău; nu-ți cer alt lucru, decât să nu scoți o vorbă și ea va aduce lucrurile așa, ca regele să fie mulțumit de tine. In timpul acesta, tu dă zor și trimete, împreună cu ceilalți Ciprieni, pe tânărul străin adus de tine din Egipt, ca să nu se mai vază prin oraș“. Narbal, fermecat că putem scăpa amândoi dela moarte, făgădui că nu va scoate un cuvânt și ofițerul mulțumit că lucrurile merseră bine, se întoarse la Astarbea să îi spue ce făcuse.

„Și eu și Narbal ne minunam de bunătatea zeilor, cari răsplătiseră nevinovăția noastră și cari au o grije ce te face să te înduioșezi, de cei ce se pun la grele încercări, numai să rămână cinstiți. Priveam cu groază la un rege calic ce își mână de supt unghie și care se aruncase cu totul în brațele desfrâului. Acela ce se teme prea mult, să nu fie înșelat, ziceam noi, e vrednic să pată acest lucru; dar lasă că nu odată e tras pe sfoară, ba

încă în chip grosolan. N'are încredere în oameni cinstiți și cade pe mâinile nelegiuitorilor; el e singurul care nu știe ce se petrece împrejurul lui. Uitați-vă la Pygmalion; e jucăria unei femei nerușinate. Zeii se ajută de minciunile celor răi ca să scape cu ele pe cei buni, cari primesc mai de grabă moartea decât să spună un neadevăr.

„In acelaș timp băgarăm de seamă, că vînturile își schimbaseră bătaia așa că ne-ar fi putut îndrepta corabia spre Cipru. „Zeii își dau pe față dragostea lor, strigă Narbal; ei vor, scumpul meu Telemac, să te pue la adăpost; depărtează-te de această țară crudă și blestemată! Ferice de cel ce ar putea să te urmeze până la țărmurile cele mai necunoscute! Ferice de cel ce ar putea să trăiască și să moară lângă tine! Dar soarta neîndurată mă leagă de nenorocita mea patrie; trebuie să sufăr împreună cu ea; poate o veni vremea să mă îngrop sub dărâmurile ei; nu îmi pasă, numai să spui neîncetat adevărul și inima mea să nu iubească decât dreptatea. Cât despre tine, o scumpul meu Telemac, rog zeii, care te poartă ca pe brațe, să-ți dăruiască lucrul cel mai scump pe lume: cins-

tea neprihănită, până la moarte. Să trăeşti, să te întorci înapoi în Itaca, să aduci mângâere Penelopei şi s'o scapi din mâinele iubiţilor ei. Ochii tăi să poată vedeà, mâinele tale să poată îmbrăţişa pe înţeleptul Ulise; iar el să găsească în tine, un fiu înţelept tot ca şi tatăl lui! În mijlocul fericirii tale, adu-ţi însă aminte şi de nenorocitul Narbal şi nu încetă niciodată de a mă iubi“.

„Când sfârşi acestea, îl udai cu lacrămile mele fără să-i pot zice un cuvânt; suspinele adânci nu-mi dădeau pas să vorbesc; ne îmbrăţişarăm în tăcere. El merse cu mine până la corabie; rămase pe ţarm şi când vasul porni ne mai uitarăm unul la altul atât cât ne mai puturăm vedeà“.

Notă. — Urmarea în No. 89 al Bibliotecii.

Yev. 2681

BIBLIOTECA POPULARA SOCEC

va cuprinde:

1. Toți autorii români vechi și noi în ediții, și prescurtate și complete, cu studii biografice și critice.
2. Toate capodoperele literaturilor străine, vechi și moderne, traduse din original, de unii din **cei mai însemnați scriitori** contemporani.
3. Culegeri din literatura poporană și frumoasă, românească și străină.
4. Cărți distractive de pe toate terenurile.
5. Cărți de literatură, știință și artă pentru tinerime.
6. Mici tratate despre deosebite îndeletniciri omenești.
7. Mici tratate, frumos scrise, în care se va sintetiza cunoștințele despre cestiunile mai însemnate din **știință, artă și istorie.**

Toate operele literare sînt însoțite de analize explicative și revăzute de oamenii competenți, așa că, din acest punct de vedere, această publicațiune se deosebește de toate celelalte publicațiuni de până acum.

Prețul 30 bani numărul simplu				
„ 55 „	„	„		dublu
„ 80 „	„	„		triplu
„ 1 leu		„		cadrublu

„Biblioteca Populară Socec“
se găsește de vânzare la toate Librăriile și
depozitarii de ziare din țară.

REVISTA PERIODICĂ „BIBLIOTECA POPULARĂ SOCEC”

NUMERE APĂRUTE:

No.	L. B.	No.	L. B.
1.	1877, Schițe din Războiul, de Em. Gârleanu	36.	Sicilia—Mesina, descriere de călătorie, trad. de A. Mândru . . .
2.	Poeziile Văcăreștilor, cu un studiu de Al. Odobescu	37.	Dreptatea mării (nuvele), trad. din grecește de Kostopol . . .
3.	Morărița lui Alarcon, trad. de Nicolae I. Bazilescu	38.	A fost odată, poveste în versuri de St. O. Iosif
4.	Facerea lumii, povestire de Ion Dragostav	39—40.	Imbunătățirea soartei țărănilor, cuv. de M. Kogălniceanu . . .
5.	Poezii, de Corneliu Moldocanu	41.	Povestea copilăriei, amintiri de Ion Dragostav
6.	Antigona, traducere din grecește, de M. Dragomirascu	42—44.	Cântece din popor, cu note, culese de P. Ciorogariu
7.	Halima sau O mie și una de nopți, tradusă de Ion Barac, revăzută de Em. Gârleanu	45—46.	Noi și vechi, schițe și nuvele de I. A. Bessarabescu
8.	Povestiri alese, de Cehov, traduse de N. Dunăreanu	47.	Poezii, de Ion Minulescu
9—10.	Povestirile lui M. Eminescu	48—50.	Unirea — 24 Ianuarie 1859, cu un prim articol: Cuzavodă de Petru Rășcanu, și numeroase portrete
11—12.	Nevestele Artiștilor (Les femmes d'artistes), traducere de Em. Gârleanu	51.	Eden Anto, povestiri de A. Fogazzaro, traducere din italianește de D. Tomescu
13.	Pentru Sceptru (Pour la Couronne)	52.	Cuvânt ținut la deschiderea cursului de Istorie națională de M. Kogălniceanu
14.	Teatru pentru băieți	53.	Snoave de P. Dulflu
15.	Piatra-Corbului.—Soveja de Al. Russo	54—55.	Punga de Em. Gârleanu
16.	Bălatul lui Moș-Turcu, nuvele de Al. Cazaban	56.	Stăpînea odată de Delacrancea
17—18.	Mincinoasă carte de vânătorie, de Al. I. Odobescu	57.	Andromaca, tragedie, tradusă de D. Nanu
19.	Teatru Școlar pentru fete, de Enfrosina Ion Adam	58—60.	Ziarul unui pierde-vară, de G. Coșbuc
20.	Istoria lui Ștefan Vodă cel Mare și cel Bun de P. Ispirescu	61.	Aripi negre, poezii de Donar Munteanu
21—24.	Calendarul literar și artistic pe 1909	62.	Viața animalelor, traducere de Dr. Duscian
25.	Desrobirea țiganilor. Ștergerea privilegiilor boierești. Emanciparea țărănilor, cuvântări de M. Kogălniceanu	63.	Carmen Saculare, de D. Anghel și St. O. Iosif
26—27.	Teatru pentru copii, de I. C. Luncan și G. D. Mugur	64—67.	Petru și Ioan, roman de Guy de Maupassant, traducere de N. N. Boldiceanu
28.	Înzul pierdute (schițe) de Mihail Kogălniceanu	68—71.	Discurs ținut în Câmpia Libertății, la Blaj de S. Bărnuf
29—30.	Parmeno de Publiu Terențiu Africanul, traducere de Georgé Coșbuc	72.	Nuvele din Război de Guy de Maupassant, traducere de A. Mândru
31.	Idile Spulberate, de Antonio Fogazzaro, traducere din italianește de D. Tomescu	73.	Camoens, Poem dramatic într-un act de Fr. Halm, traducere de D. Anghel și St. O. Iosif
32—34.	Vlăicu Vodă, Dramă în versuri de Alexandru Davila	74.	Napoleon III, Împăratul Protector, de I. S. Floru
35.	Ivan Prostul (poveste) traducere din rusește de G. Carp		